

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINA DEVAM EDEN 48-72 AYLIK
ÇOCUKLARIN AHLAKİ DEĞER YARGILARI İLE YAŞAM KALİTELERİ VE
EBEVEYNLERİNİN AHLAKİ DEĞER YARGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

Sümeyye Okumuş

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

EYLÜL, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 6 (Altı) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Sümeyye

Soyadı: OKUMUŞ

Bölümü: Okul Öncesi Eğitimi

İmza:

Teslim Tarihi:27.09.2019

TEZİN

Türkçe Adı :Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 48-72 Aylık Çocukların Ahlaki Değer Yargıları İle Yaşam Kalitesi Ve Ebeveynlerinin Ahlaki Değer Yargıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

İngilizce Adı : Investigation Of The Relationship Between The Quality Of Life Of 48-72 Months Children Continuing Preschool Education Institutions And The Moral Value Judgments Of Children And Parents

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Bu tez çalışması Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır. Tüm bilimsel etik ve ahlak kurallarına uyduğumu, yararlandığım kaynakları gerekli şekilde kaynakçada belirttiğimi, diğer tüm çalışmaların bana ait olup özgün bir araştırma olduğunu beyan ederim.

Sümeyye OKUMUŞ

29.08.2019

JÜRİ ONAY SAYFASI

Sümeyye OKUMUŞ tarafından hazırlanan “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 48-72 Aylık Çocukların Ahlaki Değer Yargıları ile Yaşam Kalitesi ve Ebeveynlerinin Ahlaki Değer Yargıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Temel Eğitim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Üye (Danışman): Doç. Dr. Saide ÖZBEY
(Temel Eğitim Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Üye(Başkan): Doç. Dr. Oğuz Serdar KESİCİOĞLU
(Temel Eğitim Anabilim Dalı, Giresun Üniversitesi)

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Serap DEMİRİZ
(Temel Eğitim Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 29/08/2019

Bu tezin Temel Eğitim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü: Prof. Dr. Selma YEL

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINA DEVAM EDEN 48-72 AYLIK
ÇOCUKLARIN AHLAKİ DEĞER YARGILARI İLE YAŞAM KALİTELERİ VE
EBEVEYNLERİNİN AHLAKİ DEĞER YARGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Sümeyye Okumuş

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Eylül, 2019

ÖZ

Araştırma okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların ve ebeveynlerinin ahlaki değer yargıları ile çocukların yaşam kaliteleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bununla birlikte araştırmada, çocukların yaşam kalitelerinin çocukların demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Araştırma ilişkisel tarama modelindedir. Çalışmanın evrenini 2017-2018 eğitim öğretim yılında Tokat ili merkez ilçesinde bulunan köylerde dahil olmak üzere, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel anaokulu ve anasınıflarında gelişim bakımından yetersizliği olmayan, 48-72 aylık çocuklar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini evrenden tesadüfi küme örnekleme formülü kullanılarak belirlenmiş 343 çocuk ve ebeveynleri oluşturmuştur. Araştırmada, çocukların ve ailelerinin özelliklerini belirleyebilmek için araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu”, ebeveynlerin ahlaki değer yargılarını ölçmek için “Kişisel Değerler Envanteri”, çocukların ahlaki değer yargılarını ölçmek için “Okul Öncesi Değerler Ölçeği”, çocukların yaşam kalitesini ölçmek için “Kiddy-KINDL Yaşam Kalitesi Ölçeği” kullanılmış ve veriler elde edilmiştir. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların yaşam kaliteleri; çocukların yaşlarına, çocukların eğitime devam ettikleri süreye, çocukların devam ettikleri okul türüne, çocukların aile yapılarına, çocukların yaşadıkları yer lehine anlamlı farklılık göstermiştir ($p<0.50$). Araştırmaya katılan çocukların yaşam kaliteleri; çocukların

cinsiyetleri lehine anlamlı farklılık göstermediği bulgulanmıştır ($p>0.50$). Çocukların yaşam kalitesi ile ahlaki değer yargıları arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,01$). Çocukların yaşam kaliteleri ile ebeveyninin ahlaki değerleri arasında, bununla birlikte çocukların ve ailelerinin ahlaki değerleri pozitif yönde ancak düşük düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

Anahtar Kelimeler : *Okul Öncesi, Çocuk, Çocuk Ahlaki Değer Yargıları, Ebeveyn Ahlaki Değer Yargıları, Çocuk Yaşam Kalitesi.*

Sayfa Adedi : 95+XV

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Saide ÖZBEY

**INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE QUALITY OF
LIFE OF 48-72 MONTHS CHILDREN CONTINUING PRESCHOOL
EDUCATION INSTITUTIONS AND THE MORAL VALUE JUDGMENTS OF
CHILDREN AND PARENTS**

(M. Sc. Thesis)

Sümeyye Okumuş

**GAZİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES**

September, 2019

ABSTRACT

The research was conducted to investigate the relationship between the quality of life of 48-72 months old children attending preschool education and the moral value judgments of children and their parents. However, the study also examined whether the quality of life of children differed according to the demographic characteristics of the children. The research is a relational survey model. The population of the study consists of 48-72 months old children in the public and private kindergartens and kindergartens affiliated to the Ministry of National Education, including the villages located in the central district of Tokat, in the 2017-2018 academic year. The sample of the study consisted of 343 children and their parents determined by using random cluster sampling formula. In the research, Personal Information form developed by the researcher to determine the characteristics of children and their families, Personal Values Inventory için to measure parents' moral values, Preschool Values Scale to measure children's moral values, Preschool Values Scale' to measure children's quality of life "Kiddy-KINDL Quality of Life Scale" was used and data

were obtained. The quality of life of 48-72 months old children attending preschool education; There was a significant difference duration of education of children, type of school in which children attend, family types of children, location of children ($p < 0.50$). The quality of life of the children participating in the research, it was found that there was no significant difference in favor of gender ($p > 0.50$). A moderate positive relationship was found between the quality of life and moral value judgments of children ($p < 0.01$). It was found that there was a positive but low level relationship between the quality of life of the children and the moral values of the parents, but also the moral values of the children and their families ($p < 0.05$).

Keywords : *Preschool, Child, Child Moral Judgments, Parental Moral Judgments, Child Quality of Life Page.*

Page Number : 95+XV

Supervisor : Associate Dr. Saide ÖZBEY

Canım Aileme

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sırasında kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösterici ve destek olan, her ümitsizliğe düştüğümde beni umutlandırıp kendime getirip benden vazgeçmeyen, her yönüyle beni her anlamda geliştiren, değerli ve sevgili danışmanım Doç. Dr. Saide ÖZBEY’e teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Tüm eğitim hayatım boyunca yardım, bilgi ve tecrübeleri ile bugünlere gelmemi sağlayan öğretmenlerime, her zaman desteklerini yanımda hissettiğim dostlarım ve arkadaşlarıma, araştırmanın veri toplama sürecinde yardımlarını esirgemeyen Tokat ilindeki görev yaptığım ve iletişim içinde bulunduğum okul idarecileri ve öğretmen arkadaşlarıma, araştırmaya dahil olan başta velilerim olmak üzere tüm anne babalara, hayatımı renklendiren yüzümde güneş açtıran sevgilerini içimde hissettiğim tüm öğrencilerime teşekkürü borç bilirim.

En büyük teşekkürüm ise; çalışmalarım boyunca maddi manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan, bana o güzel sesiyle her zaman huzur veren canımın içi annem Nuran OKUMUŞ’a, okumam ve kendimi geliştirmem konusunda her zaman arkamda duran biricik babam Gürbüz OKUMUŞ’ a, ablaları olmaktan onur ve gurur duyduğum kardeşlerim Burhan OKUMUŞ ile Haticetül Kübra OKUMUŞ’ a, isimlerini yazmaya sayfaların yetmeyeceği geniş aileme...

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT.....	vi
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvi
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2.Araştırmanın Amacı	6
1.3. Araştırmanın Önemi.....	7
1.4. Varsayımlar.....	8
1.5. Sınırlılıklar	9
1.6. Tanımlar.....	9
BÖLÜM II	11
KURAMSAL TEMELLER	11
2.1. Değerler ve Değerlerin Oluşumu.....	11
2.2. Ahlakî Gelişim.....	14
2.3.Okul Öncesi Dönem ve Ahlakî Değerler	16
2.4. Yaşam Kalitesi	18
BÖLÜM III.....	21

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	21
BÖLÜM IV	33
YÖNTEM	33
4.1. Araştırmanın Modeli	33
4.2. Evren ve Örneklem	34
4.3. Veri Toplama Araçları	36
4.3.1. Kişisel Bilgi Formu	36
4.3.2. Kişisel Değerler Envanteri	37
4.3.3. Okul Öncesi Değerler Ölçeği.....	37
4.3.4. KINDL Yaşam Kalitesi Ölçeği.....	38
4.4. Verilerin Analizi.....	39
BÖLÜM V	43
BULGULAR VE YORUM	43
1. Alt Amaca İlişkin Bulgular.....	43
2. Alt amaca İlişkin Bulgular	45
3. Alt Amaca İlişkin Bulgular.....	46
4. Alt Amaca İlişkin Bulgular.....	48
5. Alt Amaca İlişkin Bulgular.....	50
6. Alt Amaca İlişkin Bulgular.....	54
7. Alt Amaca İlişkin Bulgular.....	63
BÖLÜM VI.....	71
SONUÇ VE ÖNERİLER	71
Sonuçlar	71
Öneriler	72
KAYNAKLAR	75
EKLER	85
EK 1. Milli Eğitim İzin Yazısı	86
EK 2. Kişisel Değerler Envanteri Ölçek İzni	87

EK 3. Okul Öncesi Değerler Ölçeği İzni	88
EK 4. KINDL Yaşam Kalitesi Ölçek İzni	89

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. <i>Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları</i>	35
Tablo 2. <i>Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Eğitime Devam Etme Sürelerine</i>	Göre Dağılımları.....35
Tablo 3. <i>Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Okul Türüne Göre Dağılımları</i>	35
Tablo 4. <i>Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Aile Yapısına Göre Dağılımları</i>	36
Tablo 5. <i>Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Yaşadıkları Yere Göre Dağılımları</i>	36
Tablo 6. <i>Okul Öncesi Değerler Ölçeğine İlişkin Hesaplanan Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları</i>	40
Tablo 7. <i>Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Ahlaki Değerlerine Yönelik Hesaplanan Betimsel İstatistikler</i>	44
Tablo 8. <i>Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Yaşam Kalitelerine Yönelik</i>	Hesaplanan Betimsel İstatistikler.....45
Tablo 9. <i>Çocukların Yaşam Kalitesi Ölçeğinden Aldıkları Puanlar ile Okul Öncesi Değerler Ölçeği'nden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Testi</i>	47

Tablo 10. <i>Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Ebeveynlerinin Ahlaki Değer Yargıları ile Çocuk Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişkiler</i>	49
Tablo 11. <i>Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Ahlaki Değer Yargıları ile Ebeveyn Ahlaki Değer Yargıları Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Testi</i>	52
Tablo 12. <i>Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Cinsiyetlerine Göre Ahlaki Değerlerine Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları</i>	54
Tablo 13. <i>Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Eğitime Devam Sürelerine Göre Ahlaki Değerlerine Yönelik Hesaplanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları</i>	56
Tablo 14. <i>Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Devam Ettikleri Okul Türüne Göre Ahlaki Değerlerine Yönelik Hesaplanan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları</i>	58
Tablo 15. <i>Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Aile Yapısına Göre Ahlaki Değerlerine Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları</i>	60
Tablo 16. <i>Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Yaşadıkları Yere Göre Ahlaki Değerlerine Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları</i>	62
Tablo 17. <i>Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Cinsiyetlerine Göre Yaşam Kalitelerine Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları</i>	64
Tablo 18. <i>Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Eğitime Devam Sürelerine Göre Yaşam Kalitelerine Yönelik Hesaplanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları</i>	65
Tablo 19. <i>Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Devam Ettikleri Okul Türüne Göre Yaşam Kalitelerine Yönelik Hesaplanan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları</i>	66

Tablo 20. <i>Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Aile Yapılarına Göre Yaşam Kalitelerine Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları</i>	67
--	----

Tablo 21. <i>Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Yaşadıkları Yere Göre Yaşam Kalitelerine Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları</i>	69
---	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: <i>Bireylerin değer kazanma süreci</i>	13
Şekil 2. <i>Ölçeklerden alınan toplam puan dağılımlarına ilişkin oluşturulan histogram grafikleri</i>	40

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, problem durumu açıklanarak, araştırmanın amacı ifade edilmiş, alt problemlere yer verilmiş; araştırmanın önemine değinilerek, araştırmanın sınırlılıkları belirtilmiş ve bazı terimlerin işlevsel tanımlamaları yapılmıştır.

1.1. Problem Durumu

Okul öncesi dönem, çocuğun bilişsel, duygusal, psikomotor, dil ve özbakım becerilerinin hızlı bir gelişim gösterdiği kritik bir dönemi kapsar. Bu dönemdeki çalışmalar incelendiğinde çocuğun bu kritik dönemde kazandığı davranışların önemli bir kısmının, yetişkinlikteki karakter yapısını, tutum ve tavrını, alışkanlık, yaşamdaki inancını ve değer yargılarını biçimlendirdiğini göstermektedir. Okul öncesi dönemde alınan eğitim, çocuğun duygularının gelişimini, algılama ve kavrama gücünü artırmakta olduğunu sosyal açıdan bulunduğu çevreye adaptasyonunu ve becerilerini geliştirip sergileme konusunda desteklemektedir (Kandır ve Alpan, 2008). İnsan kişiliğinin gelişiminde kabul edilmesi gereken bir olgu olan eğitim; sosyal, ahlaki, duyuşsal ve fiziksel tüm gelişim alanlarında bulunması gerekir. Kaliteli bir eğitimin sağlanması için, iyi bir yaşam için gerekli olan kazanımların topluma kazandırılması gerekir. İnsanlık tarihine bakıldığında toplumlar için yönlendirici konumda olan düşünürler, sağlıklı kişilik gelişiminin hem birey hem toplum yararına olduğunu, yaşamın içinde vazgeçilmez konumda olan değerlerin ve bu değerlerin topluma aktarma yöntemlerinin önemli olduğunu belirtmişlerdir (Neslitürk, 2013).

Toplumda var olan tüm bireylerin, Türk milletinin milli-manevi, ahlaki, kültürel ve insani değerlerini benimseyip, koruyan ve geliştiren vatandaşlar yetiştirerek; fiziksel, bilişsel, ahlak, ruh ve duygusal olarak sağlıklı bir kişilikle yetiştirmek, ileri görüşlü, gelişmeyi önemseyen, insan haklarına saygılı, içinde bulunduğu toplum başta olmak üzere tüm değerlere sahip çıkan verimli, yapıcı, sorumluluk sahibi olarak yetiştirmek Türk Milli Eğitimi' nin genel amaçlarından (Ekşi, 2003). Birey için önemli olan değerlerin kazandırılıp topluma aktarılması, bireylerin sosyal açıdan geliştirilmesi beklenmektedir. Erken çocukluk döneminde bir çocuğun sosyal açıdan gelişmesi için; ailesi, çevresi ve arkadaşları ile duygusal yönden olumlu güçlü bağlar kurması, akranları ile oyun gruba dahil olması, kendini olumlu olumsuz ifade edebilip özgüven sahibi olması, işbirliği, paylaşım, sorumluluk sahibi olması gerekmektedir. Bu değerlerin kazandırılması çocukların kişilik gelişimini sağlıklı ve pozitif yönde desteklemekte, bu değerlerin kazandırılmasında en etkin rol ise temelde ailelere düşmektedir (Koçyiğit, Sezer ve Yılmaz, 2015).

Toplumun en küçük yapı taşı olan ailelerde bulunan bireylerin her birinin ayrı ayrı görevleri vardır. Ailelerde bulunan yetişkin bireylerin görevi, çocukların sahip olduğu düşüncelerini davranışlara dönüştürüp kalıcı olmalarını sağlamaktır. Düşüncelerin kalıcı davranışlara dönüştürülmesi, ahlaki eğitimde başarı sağlanmış olması anlamına gelmektedir. Çocuklar içinde yaşadığı toplumun bir bireyi olarak düşünölmeli ve düşündüklerini uygulamalarına fırsat verilmelidir. Sağlık tanımının içinde yer alan sadece beden değil ruhen iyi durumda olma tanımı çocuklar içinde geçerli olmakta, bedensel, ruhsal, düşünsel ve ahlaki yönden bir bütün olarak eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi odak noktası olmalıdır (Öztürk, 2011).

Bireyin anlaşılması için, yaşama informal biçimde yön veren yaşamdaki amaçların oluşmasında rol oynayan bireysel değerlerin tanımlanması, bireyin yaşamını yönetebilmesine ilişkin belirleyici özelliğe sahiptir. Değerler, genel anlamda tutumların diğer insanlara karşı davranışlarını biçimlendirir. Değerler, davranışı yönlendiren tutumlar için genel bir algı oluşturarak ve bu çerçevede bireyin diğerlerine karşı olan davranış ve tutumlarını etkilemektedir (Özmete, 1997; Öztürk Samur, 2011).

Çocuklar doğdukları günden itibaren, yaşadıkları toplumun değer yargılarını öğrenme kabullenme ve bunları yaşamında kullanma için ömür boyu süreklilik gerektiren süreç yaşarlar. Bu süreçte çocukların olumlu olumsuz yaşantılarından elde ettikleri tutum, düşünce ve davranışlar değer yargılarının temellendirmektedir. Okul öncesi dönemde

çocuklara verilmesi gereken en önemli ahlaki değer eğitimi onların değerleri keşfetmelerini sağlamaktır. Oyun oynama, şarkı söyleme, drama, canlandırma, yeni kavramlar kelimeler öğrenme, resim yapma gibi duyu çalışmalarıyla değerler keşfedilmektedir (Dereli İman, 2014; Yaşa Giren, 2008 ve Oruç, 2010).

Çocuklara kazandırılmak istenen ahlaki değerler paylaşma, yardımlaşma, sevgi, saygı, dürüstlük, sabır, arkadaşlık, özgüven, empati gibi hem bireysel hem de sosyal kazanımlar edinebilecekleri değerlerdir. Ahlaki değer yargılarının temelinde olan bu değerler, bilişsel durum ve çevre ile bulundukları sosyal iletişimlerine bağlı olarak gelişmektedir. Çocukların eğitim anlamında ve sosyal iletişim noktasında en fazla etkileşimi okullarında ve evlerinde sağlarlar. Okulda ve ailede eğitimin amacı sağlıklı kişilik gelişimine sahip bireyler yetiştirerek, topluma ahlaki bireyler kazandırmak hem bireylerin hem de toplumun yaşamdan edindikleri haz duygusunu artırarak mutlu bir geleceğe yatırım yapmaktır. Hem evde hem okulda çocuklarla karşılıklı paylaşımlarda bulunularak ahlaki değerler ve sorunlar üzerine fikir alışverişinde bulunulmasının, çocukların ahlaki yargı, problem çözme, akıl yürütme ve yaşama uyum becerilerine büyük katkı sağladığı vurgulanmıştır. Bu doğrultu da eğitim ahlaki değer yargıları ışığında davranışlara dönüştürülmeli, ahlak üzerine verilen eğitim ise dış etkenler baskısıyla değil vicdanına uyum sağlayarak bağımsız doğru kararlar verebilen insanlar yetiştirmelidir (Yaşa Giren, 2008).

Fiziksel, duygusal, bilişsel ve sosyal tarafları ile gelişim bir bütünlük gösterir. Çocuğun her alandaki gelişimi birbiriyle ilişkilidir ve birbirleri üzerinde etkilidir. Okul öncesi dönemde hızlı bir şekilde ilerleyen gelişim, belli başlı bazı faktörlerden etkilenmektedir. Bunlar çocuğun doğuştan getirdiği özellikler ve çevre faktörleridir ve aile bu faktörler içerisinde ilk sırada yer alır. Hayat boyu büyük gelişim göstermesine karşın, gelişim hızının en fazla olduğu okul öncesi dönemde, ailenin yadsınamayacak derece önemli olan etkisiyle, sosyal duygusal gelişim alanı büyük oranda bu dönemde şekillenerek kalıcılık sağlamaya başlamaktadır (Kandır ve Alpan, 2008, s.34).

Doğum öncesi dönem de dahil olmak üzere bireyin hayatı ve kararlarında, tüm yaşam boyu etkisi olan ebeveynler, çocuğun her anlamda gelişiminde önemi yadsınamaz bir etkiye sahiptir. Anne karnından başlamak üzere erken çocukluk döneminde anne babanın çocuğuyla kuracağı duygusal bağlar, çocuğun sürdürmekte olduğu anlık yaşantısı da dahil olmak üzere gelecekteki yaşantısında da nasıl bir insan olacağını etkilemektedir. Çocuğuna zengin öğrenme ortamları sunarak model olan aileler, çocuklarının ilk

öğretmenleri olarak, çocuklarını günlük yaşamlarını sürdürürken araştırmaya, çevresiyle iletişimde aktif olmalarına olanak sağlamaktadırlar (Ekinci Vural, 2005).

Bireye katkı yönünden ilk ve en değerli otorite olan aile, erken çocukluk döneminde toplum kurallarını ve ahlaki değer yargılarını çocuğuna doğru bir şekilde aktarmak için, doğru rol model olmaya çalışır ve onu doğru davranışlarda kalıcılık kazandırmak için gerekli güdülenmeyi sağlamaktadır. Çocuk, içinde bulunduğu ailesinden anne ve babası başta olmak üzere gözlem yoluyla öğrenmeler sağlar ve bu öğrenmelerini yaşamıyla ilişkilendirir. Anne ve baba modelinden edindiği davranışlar ile kendi davranışları arasında özdeşim kurarak, aileden öğrendiği tutum, davranışları birleştirerek ailesinin değerleri ile birlikte kendi değerlerini oluşturmuş olur. Ailenin çocuğuna sunduğu her öğrenme ortam ve davranışı çocuğun karakter ve yaşamının şekillenmesinde önemli bir rol oynar (Şengün, 2007).

Çocuğun sosyal etkileşim kurmasının temel amaçlarından biri, ahlaki gelişim yönünden eğitilmesidir. Çocuk sahibi olan her ailenin, çocuğundan beklentisi genel anlamda pozitif yönde ahlaki özelliklere sahip olmaları, güçlü ayakları üzerinde duran bireyler olarak yetiştirmektir. Toplumdan sosyal öğrenme yoluyla alınan eğitim, ahlaki değer yargılarının öğrenilmesine müsait bir ortam sağlamaktadır. Kişilik ve karakter gelişimde ahlaki değer yargıları hem formal hem informal anlamda eğitimin geleneksel amaçlarından biridir (Öztürk Samur, 2011).

Aile her bireyin bakım ve güvenliğinin sağlandığı, büyüüp yetiştiği, içinde bulunulan toplumun kültürünü, örf, adet, gelenek, göreneklerini nesilden nesile aktarılmasını sağlayan en temel sosyal kurumdur. Ahlaki deneyimler sonucunda ortaya çıkan ahlaki değer yargıları aile ortamında çocuklara kazandırılan önemli değerlerdir. (Şengün, 2015). Bireyin tutum ve davranışlarında norm olarak ortaya çıkan değerler, toplumsal bütün ve beraberliğin ayrılmaz bir parçası konumundadırlar. Her toplumda bulunan belirli ahlaki değerler vardır, yaşantılar bu değerler ışığında şekillenir. Toplumda bulunan bu değerler her bireyin kendi karakter ve düşüncesinde yoğrularak oluşur ve yaşamda boyunca yapılan seçimlerde ölçüt olarak kullanılır. Değerler bu ölçütler ile soyut durumdan somut davranışlara dönüşerek aktifleşmiş olurlar. Böylelikle bireyler kendi içlerinde hesaplaşmalarını yaparak, daha güzel, iyi, doğru, adil ve önemli gibi yargılara ulaşma imkanı bulmaktadırlar. Yaşam içerisinde belirgin bir şekilde rol oynamaktadırlar (Öztürk, 2011).

İnsan yaşamının şekillenmesinde, yaşamda kullanılan kaynak ve tercihlerde rol oynayan değerler, insanların kişisel, sosyal, sağlık, eğitim hayatı vb. durumlara etki ederek yaşam kalitesi ve standartları açısından belirleyici bir görev üstlenmektedir. Yaşanılan hayat ile paralel bir şekilde ilerleyen, yaşam deneyimleri değerlerle birlikte karar vermeyi, problem çözme becerilerini ve bireyin kendi kabiliyetini kullanmasına katkı sağlamaktadır. Çocukluktan başlayarak edinilen bilgiler, yaşamı şekillendirmeye başlar. Her bireyin aile ortamında başlayarak, kendi elleriyle yatırım yapıp, oluşturduğu yaşam kalitesi kaynakları, yaşamdan edinilen ve öğrenilen bilgi, tecrübe ve yaşantılardan oluşmaktadır. Aile ortamında kazanılan davranış ve değerler yaşam kalitesi kaynaklarını oluşturur. Yaşamdan edindiği kaynaklarını kullanarak istediği ve hayal ettiği bir yaşam seviyesine ulaşan bireyin yaşamdan duyduğu mutluluk ve haz artmakta buna bağlı olarak yaşam kalitesi de yükselmektedir (Özmete, 1997).

Araştırmalar incelendiğinde, farklı yaş gruplarında yapılmış yaşam kalitesi çalışmaları bulunurken, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden sağlıklı çocuklar üzerinde ebeveyn değer ve görüşlerine göre yaşam kalitesi ile ilgili çalışmalar sınırlı sayıda bulunmaktadır. Güvenlik ve sağlık değerleri ilk sıralarda yer alırken bedensel ve duygusal iyilik, özsaygı, aile arkadaş ve sosyal çevrenin yaşam kalitesi ile doğrudan ilgisi bulunmaktadır. Değerler ve yaşam kalitesi kavramları, araştırmaların odak noktasını oluşturmaktadır (Özmete, 1997). Her çocuğun gelişim düzeyine uygun olarak yaşam kalitesi ölçeklerinin kullanılarak, kritik dönem olması nedeniyle de özellikle okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların yaşam kaliteleri ile ilgili olarak ebeveynlerin de araştırmalara dahil edilerek çalışmalar yapılması büyük önem arz etmektedir. Erken çocukluk döneminde yaşam kalitesi kavramına kritik dönemde odaklanmanın, yetişkin yaşlarda olan bireyler için yaşam kalitesi sorunları üzerinde azaltıcı etkisinin olduğu ve düşük yaşam kalitesine sahip olan bireylerin çocukluk dönemlerinde daha fazla yaşam kalitesi sorunu yaşadıkları ifade edilmektedir (Bekir, Şahin ve Aydın, 2013).

Yaşam kalitesi ve ahlaki değerler ile ilgili çalışmalar incelendiğinde bu iki kavramın birbirleri üzerinde etkileyici noktaları olduğu görülmektedir. Erken yaşta kazandırılan ve düzenlenebilen ahlaki değer davranışları, kendilerini daha iyi ifade edebilen duygularını kontrol altında sergileyebilen çocuklar yetiştirilmesini ortaya çıkaracaktır. Kendini rahat bir şekilde ifade edebilen, ailelerinden edindikleri değerler ile yaşamlarında tutuma sahip olan çocuklar toplumda var olmayı başaracaklardır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı; okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 48-72 aylık çocukların ahlaki değer yargıları ile yaşam kalitesi ve ebeveynlerinin ahlaki değer yargıları arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- 1- Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların ahlaki değer yargıları ne düzeydedir?
- 2- Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların yaşam kalitesi ne düzeydedir?
- 3- Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların ahlaki değer yargıları ile çocukların yaşam kaliteleri arasında ilişki bulunmakta mıdır?
- 4- Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların ebeveynlerinin ahlaki değer yargıları ile çocukların yaşam kalitesi arasında ilişki bulunmakta mıdır?
- 5- Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların ahlaki değer yargıları ile ebeveynlerinin ahlaki değer yargıları arasında ilişki bulunmakta mıdır?
- 6- Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların ahlaki değer yargıları çocukların;
 - a) Cinsiyeti,
 - b) Okul öncesi eğitime devam etme süresi,
 - c) Çocuğun okul türü,
 - d) Aile yapısı,
 - e) Ailenin yaşadığı yer gibi değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?
- 7- Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların yaşam kalitesi çocukların;
 - a) Cinsiyeti,
 - b) Okul öncesi eğitime devam etme süresi,
 - c) Çocuğun okul türü,
 - d) Aile yapısı,
 - e) Ailenin yaşadığı yer gibi değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Kişilik ve sosyal açıdan sağlıklı bireyler yetiştirmek gerekli becerilerin bireylere kazandırılmasını amaçlayan eğitim, ilk olarak ailede başlayarak bireylere doğru beceriler kazandırmaya yönelik planlanmaktadır. Yetişkin hayatında sahip olunan her yanlış davranışın çoğu, erken çocukluk döneminde edinilen yanlış bilgilerden oluşmakta, toplumda bugün var olan suçların çoğu, değerler eğitimi anlamında doğru rol model olunmamasından kaynaklanmaktadır (Öztürk, 2011, s.53).

Çocuklar zamanının büyük parçasını aile ortamında geçirir ve öğrenme yaşantılarının onlara kazandırdığı davranışlar ile kendisinde ailesinden izler taşımaktadır. Aile çocuklar için sosyal anlamda tam bir etkileşim ortamıdır (Ekinci Vural, 2005). Ailelerin çocuklarıyla geçirdikleri kaliteli zaman, pozitif ve sıcak etkileşim ortamları, çocukların duygu ve ihtiyaç durumlarına verilen önemin derecesi çocukların daha az problem davranış sergilediklerini göstermekte ve bu durumun çocuklarda problem çözme becerisini de geliştirdiği görülmektedir (Özbey, 2009). İyi bir aile ortamında yetişen çocukların, ailelerinden örnek aldığı davranışlar, yaşantılar onların değer yargılarının temelini oluşturur. Alanyazın incelendiğinde ebeveyn ahlaki değer yargıları ile çocukların ahlaki değer yargılarını ve yaşam kalitelerini inceleyen araştırmalara rastlanamamaktadır. Çalışma, çocukların ahlaki değer yargıları ile yaşam kalitesi ve ebeveyn ahlaki değer yargılarını inceleyen ilk araştırma olması açısından önem taşımaktadır.

Bireyin geçmişte edindiği yaşantılar, sahip olduğu değerler, algı kapasitesi, gücü ve tutumları problem çözme becerisini, farklı oranlarda etkilemektedir. Bireyin daha önceki yaşantılarının toplamı, onun bugünkü ve gelecekteki kimliğini belirlemektedir. Buradan hareketle bireyin geçmişinden edindiği yaşantı ve edinimler, bunlarda etkili olan düşünce, duygu, değer, tutum ve inançları, kurduğu cümleler, öğrendiği kelimeler vb. yaşanmışlıklarının sonucu ve büyük oranda gelecekteki yaşantısının belirleyicisidir (Işık ve Yıldız, 2012). Çocuklukta geçmiş yaşantılarda, edinilen düşünceler, davranışlar, iyi kötü durumlar, ahlaki değer yargıları, bireyin gelecek yaşantısındaki varlığının temelini oluşturur, yaşam kalitesini belirler. Yaşam kalitesi ise bireyin hayattaki duruşu, öğrendiklerini hayata geçişi, karşılaştığı güçlükler, mutluluklardan oluşur. Erken çocukluk döneminden itibaren biriktirmeye başlanan edinimler yaşam kalitesi olgusunun temelidir. Literatürde çocuk ahlaki değer yargıları ve yaşam kaliteleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkaran bir çalışmanın olmaması, araştırmanın önemini bir kez daha vurgulamaktadır.

Okul öncesi dönemdeki çocukların ahlaki ve sosyal kurallara uygun davranış gösterme becerileri daha çok onların düşünme tarzları, olaylara bakış açıları ve biçimi tarafından etkilenmektedir. Ancak çocukların düşünme tarzları ile ahlaki ve sosyal kural algıları arasında nasıl bir ilişkinin olduğunu ortaya koyabilecek çalışmaların son derece az sayıda olduğu görülmektedir (Yaşa Giren, 2008). Bu doğrultuda literatür incelendiğinde; yapılan yaşam kalitesi ve ahlaki değer çalışmalarında çocukların ahlaki değerleri, okul öncesi eğitime devam etme süresi, anne- baba eğitim düzeyi, çocukların cinsiyeti, doğum sırası, gibi faktörler açısından incelenmiş fakat çocukların yaşam kalitesi ile ahlaki değerleri ve ebeveynlerinin ahlaki değerleri ile ilişkisi üzerinde duran bir araştırmaya rastlanmamaktadır.

Eğitim dünyasındaki yeni yaklaşımlar ile birlikte çocuk merkezli eğitim anlayışı uygulanmaya çalışılmaktadır. Fakat çocuk eğitiminde en önemli konumda bulunan aileler, eğitim süreci içerisine tam olarak müdahil olamamaktadır. Bu çalışmanın eğitimin perde arkasında bulunan aileler ve ailelerin ahlaki değer yargılarının da erken çocukluk eğitiminde gerekliliğinin kanıtını ortaya koyması açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Yapılan bu araştırmada literatürdeki diğer araştırmalardan farklı olarak çocukların yaşam kalitesi ile ahlaki değerleri ve ebeveynlerinin ahlaki değerleri ile ilişkisi incelenerek araştırmacılara, öğretmenlere ve ebeveynlere yol gösterebileceği düşünülmektedir. Okul öncesi dönem çocuklarının ahlaki değer davranışlarının kazandırılması duygularını daha sağlıklı düzenleyebilen, karşılaştıkları durumlara kendi değer yargılarıyla tepki verebilen bireyler olarak yaşamlarına yön verebileceklerini işaret etmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının ahlaki değer davranışları geliştirilirse yaşam kaliteleri artar mı, ebeveynlerinin ahlaki değerleri kendi ahlaki değerlerini etkiler mi sorularının cevabı aranmış, okul öncesi dönem çocuklarının ahlaki değer davranışları, yaşam kalitesi ve ebeveynlerinin ahlaki değer davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir.

1.4. Varsayımlar

- Araştırmada kullanılacak ölçme aracını öğretmenlerin ve ailelerin her çocuk için tarafsız olarak doldurdıkları varsayılmaktadır.
- Araştırmada kullanılacak *Kişisel Değerler Envanteri*' nin ebeveynlerin ahlaki değerlerini ölçtüğü varsayılmaktadır.

- Araştırmada kullanılacak *Okul Öncesi Değerler Ölçeği*' nin çocukların ahlaki değerlerini ölçtüğü varsayılmaktadır.
- Araştırmada kullanılacak *Yaşam Kalitesi Ölçeği*' nin çocukların yaşam kalitelerini ölçtüğü varsayılmaktadır.
- Araştırma kapsamında belirlenen örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

- Araştırma, 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılında Tokat ilinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi- özel ilköğretim okullarının anasınıfları ile bağımsız anaokullarına devam eden 48-72 aylık okul öncesi dönem çocuklar, öğretmenleri ve ebeveynleri ile sınırlıdır.
- Araştırma ölçme aracı olarak kullanılan *Kişisel Değerler Envanteri*' nden elde edilen verilerle sınırlıdır.
- Araştırma ölçme aracı olarak kullanılan *Okul Öncesi Değerler Ölçeği*' nden elde edilen verilerle sınırlıdır.
- Araştırma ölçme aracı olarak kullanılan *KINDL Yaşam Kalitesi Ölçeği*' nden elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Ahlaki Değer: Bireylerin sosyal yaşamında etkili olan değer, Schwartz (1992) tarafından, bireylerin yaşamlarında yol gösterici ilkeler olarak hizmet eden motivasyonlar ve amaçlar olarak açıklanmaktadır. Ahlaki değerler ise bireyin yaşamında karşılaştığı iyi ve kötü davranışlar bütünü ve davranışlara karşı olan inançlarıdır (Dereli İman,2014; Öztürk, 2011).

Yaşam Kalitesi: Bireylerin içinde yaşadıkları kültür ve değerler sistemindeki kendi yaşam algılarıdır. Kişisel sağlık durumundan öte sosyal ve ruhsal olarak iyi olma durumunu da kapsamaktadır (Eser vd. 2008).

BÖLÜM II

KURAMSAL TEMELLER

2.1. Değerler ve Değerlerin Oluşumu

Değer, insanların çevrelerindeki durumlara yönelik olan tutum ve davranışları, yaşama yön veren ölçütleri ve yaşamdaki amaçları hakkındaki inançlardır. Başka bir deyişle çevrede gelişen bir olaya, nesneye, varlığa veya duruma bireysel ya da toplumsal olarak yüklenen anlamlardır (Aydın, 2010).

Her bireyin kendine ait olan değerleri bir araya gelerek, toplumsal değerleri oluşturan, ortaklaşa kurulan değerlerdir. Kolektif yapıda olan toplumların gelişmesinde büyük bir öneme sahip olan ve paylaşılan toplumsal değerler, her bireyden izler taşımaktadır. Değerler, bir topluluk için olması gereken, onların duygu, düşünce ve amaçlarını kapsayan ve yönlendiren genelleştirilmiş ilkelerdir. Buradan yola çıkarak, iyi ve kötüyü, doğruyu, güzeli açıklamak için ortaya koyulan standartlar ve ölçütler insanların değerlerini oluşturur. Bireyler sosyal ortamlara girerek, kendi değerlerini ve çevrenin değerlerini sergileyerek yaşamlarını sürdürürler. Sahip oldukları değerler, girdikleri farklı sosyal ortamlara ve kurulan iletişime göre değişiklik gösterebilir. Etkileşim ortamının niteliği ve dönemi değerlerin oluşumu ve kazanımında önemli bir yere sahiptir. Değerlerin oluşma ve kazandırılma sürecinde, erken çocukluk döneminde çocuklara sunulan yaşam ve öğrenme alanlarının katkısı çok büyüktür (Yılmaz, 2009).

Herhangi bir olaya, duruma, nesnelere, mekanlara ve düşüncelere karşı olumlu ya da olumsuz oluşturulan duygusal haller, bireylerin tutumlarını oluşturur. Değerler ve tutumlar birbirine

kaynak sağlayan, birbirinden ayrı düşünilemeyen iki kavramdır. Değerler, tutumların oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Değer ve tutumlar, öğrenilen bilgi ve düşüncelerin eyleme dönüştürülmesini sağlar (Bektaş ve Nalçacı, 2012).

Değerlerle ilgili tanımlar farklılık gösterdiği gibi değerlerin sınıflamalarında farklı sınıflandırmalara rastlanmaktadır. Değer sınıflaması üzerine çalışmaları olan Nelson'a göre değerler 3 grup altında sınıflandırılır. Bunlar;

Bireysel değerler; seçim yapmada ve satın aldığımız ürünlerde, hobilerimizde olduğu gibi diğer kişisel seçimlerimizle ilgilidir.

Grup değerleri; belirli bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan değerlerdir. Bu gruplar içerisinde, aile, kulüp, dini ya da politik gruplar vb. yer alabilir.

Sosyal değerler; adalet, saygı, farklılık, eşitlik gibi değerleri içerir. Bireylerin var olan toplumsal yapı içerisinde varlığını devam ettirmesine yardımcı olur. Sosyal değerler tanımlanırken sosyalleşme, sosyal bilinç, norm ve grup ruhu gibi kavramlar kullanılmaktadır (Akbaş' tan aktaran Neslitürk, 2013).

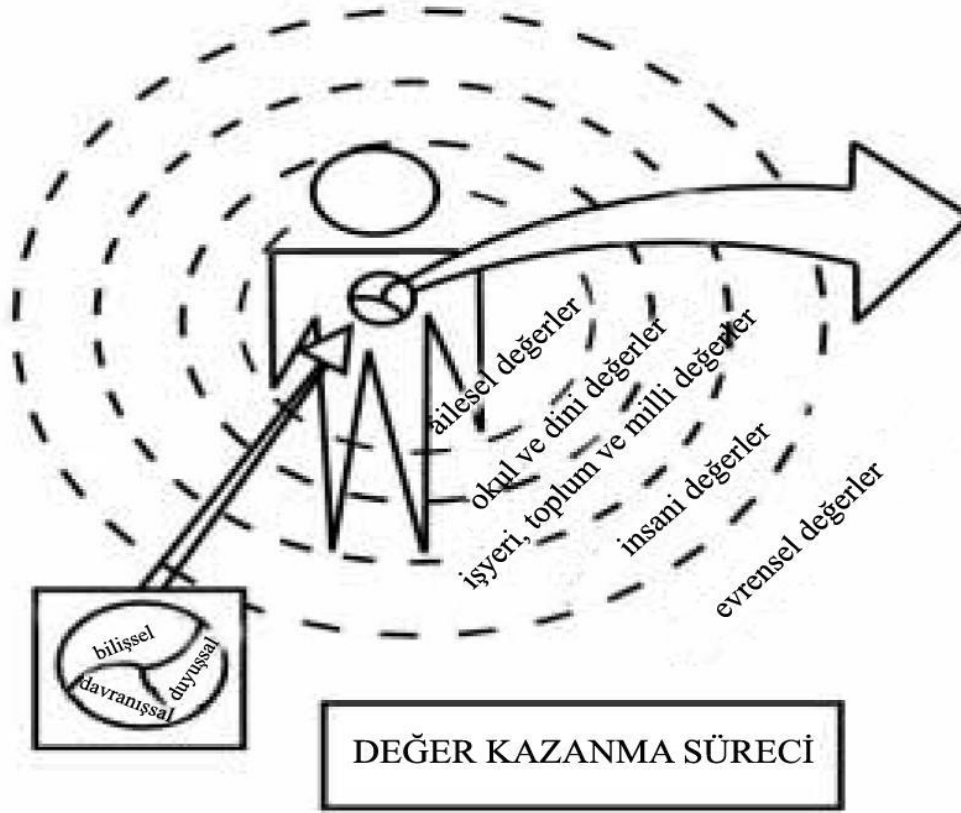
Toplumsal ve bireysel olarak kabul edilen değerler; güven, dürüstlük, sorumluluk, doğruluk, dürüstlük, adil olma ve sadık olma gibi değerlerdir. Bu değerler kültürel öğeler olarak, bireylerin düşünce, davranış ve tutumlarında sergilenmektedir (Neslitürk, 2013).

Bireyler için neyin önemli olup olmadığına karar verdiren mekanizma olan değerler saygı, sevgi, dürüstlük, güven, sorumluluk vb. gibi insan yaşamında vazgeçilmez olan bu kavramları içerir. 1950 yılından itibaren değerler hakkında araştırma yapan ve tartışan kuramcı ve araştırmacılara göre değer kavramının belli başlı özellikleri, bireyden bireye değişen değerler kişiden kişiye göreceli ve duygularla bağlantılı olarak tanımlanmaktadır. Seçilen değer önceliği kişinin karakterinin belirlenmesini sağlar. Yaşamda yapılan seçimleri etkileyen, yol gösteren çevrelerindeki olayları, durumları ve kendilerini değerlendirmelerini sağlayan ölçütlerdir. Kişilerin yaşamda belirledikleri hedeflerine giden yolda harcadığı çabalar değerlerdir (Neslitürk, 2013; Schwartz, 1992).

Erken çocukluk döneminde alınan okul öncesi eğitim, çocukların gelişim dönemlerinin sağlıklı geçirilmesi ve temel ahlaki değerlerin kazandırılması açısından kritik öneme sahiptir. Okul öncesi dönemin öğrenme açısından aktif geçirilmesi, bireyin ilerleyen zamanlardaki akademik, sosyal ve duygusal yaşantısına olumlu katkılar sağlayacaktır. Değerlere verilen önemin azaldığı, önemsenen değerlerin davranışa dökülmediği günümüzde, aile ve eğitim kurumu iş birliği içerisinde olup çocuklara değerlerin kazandırılması gerekmektedir. Bu amacı gerçekleştirmek için eğitim programlarının içeriğinde, kazandırılması istenen değerlere yer verilmesi gerekir (Çatalbaş,2018).

Silah (2000) ve Aydın (2011)' e göre değerler paylaşırlar, kalıcıdırlar, inançtırlar ve belirli tercihlerden oluşur ve değerlerin işlevi ise, insan yaşamında gerçekleşen tüm olaylarda

belirleyici konumda olmaktadır. Ailede ve okulda bireylere verilen değerler eğitimi, değerlerin işlevinin amaca yönelik hizmet etmesi için çok önemli bir konumdadır (Neslitürk, 2013).

Şekil 1: Bireylerin değer kazanma süreci.

Kaynak: UNESCO (2002). Learning to be. A holistic and integrated approach to values education for human development. A UNESCO- apnieve Sourcebook 2, Thailand.

Şekil 1’de belirtildiği gibi değerlerin kazanımı, ailesel değerler, okul ve dini değerler, işyeri-toplum ve ulusal değerler, insani değerler ve evrensel değerler olarak birbirlerini kapsayarak sarmal bir şekilde gerçekleşir. Bu açıdan bakıldığında en temel de yer alan ailede verilen değerler sağlıklı bir şekilde bilişsel ve duygusal olarak öğrenildiğinde tutarlı davranışlara dönüşerek kalıcılık sağlanır ve değer temelleri sağlamlaştırılmış olur. Değerlerin kazandırılmasındaki amaç, her çocuğun doğuştan getirdiği en iyi tarafları ortaya çıkarıp, her yönden kişilik gelişimlerini olumlu yönde tamamlamalarını desteklemek ve birey ve toplum için iyi ahlaki özellikler edinip bunun sürekliliğini sağlamaktır (Neslitürk,2013).

Zaman olarak bakıldığında değerlerin insanda ne zaman oluştuğuna yönelik kesin bir görüş olmamakla beraber psikodinamik, hümanistik ve bilişsel teoriler değerleri farklı görüşler ile açıklamaktadır. Değerler bireyler farklı gelişim alanlarında etkilmeyle birlikte, ağırlık olarak ahlaki gelişim alanında etkisi önemle vurgulanmaktadır. Ahlaki gelişim sürecinde kazanılan ahlaki değerler bireyin öz yaşantısı ve toplum yaşantısı açısından geleceğe yönelik atılan sağlam adımlar olarak adlandırılmaktadır (Sarmusak, 2011).

2.2. Ahlaki Gelişim

İnsanlık tarihi incelendiğinde, ahlak kavramının en eski ve en fazla sorgulanmış kavramlardan biri olduğu görülmektedir. Yunan felsefesinin kurucularından olan Sokrates, ahlak felsefesinin temellerini nasıl davranmamız gerektiği sorusunun cevabını bulmaya çalışarak atmış, devamında gelen filozoflar da ahlak problemlerine eğilerek bu kavramı açıklamaya çalışmıştır (Güngör, 2000).

Ahlak, kişinin doğuştan getirdiği edindiği güçler ile toplumların sahip olduğu doğru-yanlış, iyi-kötü gibi kavramların, kişinin kendisi tarafından meydana getirilen “karakter, huy, mizaç, inanç gibi duygusal ve manevi durumları içine alır. Ahlak, insanın kendisinin de başta olmak üzere dünyada var olan canlı cansız tüm varlıklara karşı olan sorumluluk ve gereksinim duyduğu ve olması gereken olumlu niteliklerin hepsini içermektedir. Ahlak insanların bir toplumda, uymak zorunda oldukları davranış kurallarının tümünü oluşturur. İyi ve kötü konusunda, bir toplumdaki insanları ortak paydada birleştirir. İnsanların bir arada yaşamasını sağlayarak, iyi davranışlarda bulunup kötü davranışlardan uzak durmasını sağlayarak bir toplumun sürekliliğini ve kalıcılığını sürdürür (Aydın, 2006; MEGEP, 2013; Öztürk, 2003; Yorgun, 2017).

Ahlaki gelişim, kişilik gelişiminin en önemli öğelerinden biridir. Çocuğun yaşamda iyi kötü kavramlarına yönelik bir yargı geliştirme süreci ile doğrudan ilintilidir. Bireyde çocukluğundan itibaren oluşacak değerler sistemi gelişimsel bir süreç içinde var olmaya başlamaktadır (Ekinci Vural, 2005). Çocukların kişiliklerinin hızla şekillendiği okul öncesi dönem, toplu yaşam ve doğa kurallarını, kendi ve diğer bireylerin çıkarlarını kendi özgürlüğünü ve başkalarının özgürlüğünü de kısıtlamadan öğrenmelerini sağlayan kritik bir dönemdir. Karşılaşılan durumlar, insanlara yönelik nasıl davranılıp, hangi tepkilerin verileceği çocuğa sunulan sosyal öğrenme ortamları, modelleri ve yaşantıları ile ortaya çıkmaktadır. Sağlanan bu modeller ve yaşantılar ahlak gelişiminde etkili olmaktadır.

Çocuklara kazandırılan ahlak kuralları, verilen ahlak eğitimi ve yargıları ışığında adalet ve eşitliğin sağlanması, toplumun mutluluğunu ve geleceğini belirlemektedir (Megep, 2007).

Ahlaki gelişim, kişilik gelişimi ve sosyal duygusal gelişimin birbirinden ayrı düşünülemeyeceği görülmektedir. Ahlaki gelişim, içinde toplumun kabul ettiği değerleri benimseyip onlara uymak değil, kendini bu değerlere uydururken toplumla paralel olmak demektir (Senemoğlu, 2000; Uyanık Balat ve Balaban Dağal, 2009; Uyanık Balat, 2012).

Ahlakın değişmeyen değerleri vardır. Kültürel değerler toplumdan topluma değişebilir fakat her çocuğa kazandırılması gereken temel değerler vardır. En önemli toplumsal değerlerin başında saygı, sevgi, sorumluluk gelir. Tüm zamanlarda ve mekânlarda geçerli olan değerlerden bazıları şu şekildedir: Eşitlik, adalet, hoşgörülü olma, alçakgönüllü olma, anlayışlı ve empatik olma, dostluk, arkadaşlık, affedici olma, bağlanma, sevgi, saygı ve barış içerisinde olma, cömert ve dürüst olma, güvenilir olma, kararlı olma, işbirliği ve paylaşım içerisinde olma, merhametli ve sabırlı olma, verdiği sözde durma, davranışlarda tutarlılık gibi vb. değerler önde gelen evrensel değerlerdir. Değerler doğuştan gelen olgular değildir. Öğrenilebilir ve öğretilirler. İlk öğrenmelerin olduğu aile ortamı ahlaki değerlerin şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir. Ailede bulunan her bireyin çocuklara, değerlerin aktarımında önemli sorumlulukları vardır (Aydın, 2012).

Piaget ve Kohlberg' in ahlak gelişimi konusunda çalışmalarına bakıldığında, bireyde ahlak değer anlayışının random değil, belirli evrelerden geçerek olduğu yargısını belirtmektedir. Bilişsel ve duygusal durumlara bağlı olarak gelişim gösteren ahlaki değer yargıları, bilişsel ve duygusal süreçler ile paraleldir. Tüm dünyada geçerli olan ahlaki kurallar ve ilkeler bakımdan eğitim alınması, insanların üst seviyedeki ahlaki değerlerle tanışmasını sağlamakta, fakat bireyler arasında ortaya çıkan ahlaki gelişim farkı, özellikle erken yaşlarda verilen eğitim yolu ile azaltılıp ve insanlar, ahlaki bakımdan bir üst seviyeye geçme konusunda motive edilebilmektedir. Bireyin, içinde yaşadığı toplumun sahip olduğu adalet anlayışı, cinsiyeti, anne ve babasının eğitim durumu, bireyin aldığı eğitim ile ahlak gelişimi arasında ilişki bulunmaktadır. Bu anlamda bir toplumda sahip olunan ahlaki değerler eğitimle bireylere, doğru bir şekilde aktarılsa o toplumda ahlaki değer yapısı o derece güçlü olmak durumundadır (Kabaday ve Aladağ, 2011).

Ahlaki gelişimi tanımlayan önemli kuramcılardan Jean Piaget ve Lawrence Kohlberg, bilişsel gelişim ve ahlak gelişimi ilişkisinin öneminden bahsetmektedirler. Piaget 2-6 ve 6-12 yaş dönemlerinde edinildiğini savunduğu ahlak gelişimini heteronom ve otonom dönemler olarak adlandırmıştır. Heteronom dönemde çevrenin kabul ettiği değerlere göre yönetilen

davranışlar, otonom dönemde kendi kararlarıyla yön bulmaktadır. Ailenin etkisi otonom dönemde azalmakta ve çocuğun bireysel kararları, akran etkileşimleriyle de oluşmaktadır. Birçok bileşenden oluşan değer kazanımı çocuğun kişiliğine de yön vermektedir. Kazanımlarını toplumla uyumlu bir şekilde yöneten ve bireysel kararları olan çocuk ahlaki gelişim adına kendisine büyük bir fayda sağlamış demektir (Sridhar, 2001; Uyanık Balat, 2012).

Bilişsel, duygusal ve davranışsal olmak üzere 3 temel boyutu olan ahlak gelişimi bireylerin davranışlarında etkili olmaktadır. Bilişsel boyut içerisinde kavramlar, akıl yürütme ve problem çözme becerileri, tutum ve değerler bulunmaktadır. Duygusal boyut içerisinde bireylerin yaşamda var olan neyin doğru neyin yanlış olduğuna yönelik duygularından oluşmaktadır fakat bu duygular bireyin davranışlarına uygun olabilir yahut olmayabilmektedir. Davranışsal boyut olarak insanlar kendi akıl yürütmeleri sonucunda sergiledikleri davranışlara tutarlı bir şekilde yön verebilmektedirler (Topbaşı, 2006, s.59).

Davranışçı psikologlar, araştırmalarında, ahlaki değer yargılarının nasıl oluştuğu konusuna eğilmişlerdir. Onlara göre ahlaki değer yargıları, bireyin dışındaki çevresel durumlara bağlı olarak ortaya çıkmakta ve genelde çevre tarafından pekiştirilip, onaylanan davranışlar doğru, bununla birlikte beğenilmeyen, hoş görülme, cezalandırılan davranışlar ise yanlış olarak değerlendirilmektedir. Ahlaki gelişim üzerinde fazla durmayan psikoanalitik görüş ve davranışçı görüş, doğru ya da yanlış, iyi ya da kötü davranışlara ilişkin ahlaki yargıların nasıl ortaya çıktığını açıklamaya çalışmışlardır (Topbaşı, 2006).

Bilişsel gelişim psikologları ahlaki akıl yürütme ve karar verme üzerinde durmuşlar ve çocuklarınaşları ilerledikçe ahlaki anlamda akıl yürütmenin nasıl değiştiği ve değişimleri hangi durumların etkilediği konusunda bilgi toplamayı temele almışlardır. Toplumsal öğrenme psikologları ise, çocukların ahlaki davranışını etkileyen nedenleri, ödül ve ceza, kuralların varlığı ya da yokluğu, otorite figürleri, model ve çocuklara sunulan öğrenme ortamları açısından, vb. etkilerini araştırmak üzerinde yoğunlaşmışlardır (Topbaşı, 2006).

2.3.Okul Öncesi Dönem ve Ahlaki Değerler

3-6 yaş aralığını kapsayan okul öncesi dönem, kişilik oluşturmaya başlanan, her alanda gelişimin en hızlı olduğu zaman dilimidir. Bu dönemde çevreden etkilenme üst seviyede olduğundan, ailelerin sağladığı bakımın düzeyinin önemi büyüktür. Bu dönemde çocuklara verilen hem bakım hem de verilen eğitim, çocukların yaşam boyu standartlarını

etkilemektedir. Yaşam standartlarının kalitesi, çocuklukta alınan eğitime bağlıdır. Aileler doğal öğrenme süreci içerisinde kendi değerlerini çocuklarına aktarmaktadırlar. Fakat çocuklukta başlayan değer kazanma sürecinde aileler ve eğitimciler bu değerleri çocuklarına aktarma ve nasıl aktaracağı konusunda kararsızlığa düşmekte, zorlanabilmektedirler. Çocuklukta başlayan temel beceri ve değer kazanma sürecinin, okul öncesi dönemde ilk olarak ailede daha sonra kurumlarda kaliteli şekilde alınması, çocukların daha nitelikli bir gelecek yaşamasında etkilidir (Aytekin, Arslan ve Küçükoğlu, 2013; Silah, 2000). Temel beceriler, değerler, bilgiler ve alışkanlıklar okul öncesi dönemde oluşmaya başlayan yapılardır. Sistemli bir şekilde ele alındığında erken dönemde kazanılabilen bu değerler, ileri yaşamı da etkilemektedir. Bu çocuklar özgüveni yüksek, olumlu problem çözme becerisine sahip kararlı kişiler olarak yetişmektedir. Bu kritik dönemi sağlıklı geçiremeyen çocuklarda ise başarısızlık, dışlanma ve dolayısıyla mutsuzluk görülmektedir (Arı, 2003; Eyre ve Eyre, 1993).

Kişilik temellerinin atıldığı erken çocukluk yılları kişisel ve sosyal hayat açısından başlangıç konumundadır. Deneyimlerin çeşitlenmesi, ilk öğrenmelerin kalıcılığının fazlalığından ötürü önem teşkil etmektedir. Okul öncesi eğitim kurumlarındaki programlar da bu açıdan çeşitliliği ve yeterliliği hedeflemektedir (Doğanay, 2009; Neslitürk, 2013; Uyanık Balat ve Balaban Dağal, 2009). Çevreden etkilenmenin yüksek olduğu okul öncesi dönemde, ebeveynlere büyük görev düşmektedir. Çocukta çevreyi tanıma, anlama, yargılama ve vicdan gelişimi ebeveynler rehberliğinde öğrenilmektedir. Sınırları net koyabilen ebeveynler tüm bu kazanımların yanında çocuklarının tehlikeli durumlarla karşılaşma durumunu da azaltmaktadırlar (Öngider, 2013).

Kişide potansiyelin en üst seviyeye ulaşması, olanakların en alt yaş gruplarından başlamasıyla mümkündür. İlk yıllarda sağlanan eğitimin, çocuğun fiziki ve sosyal çevresinin gelişiminde etkisi büyüktür. Çocukluk yıllarındaki kazanımlar veya kayıplar ileriki yılların da önemli bir göstergesidir (Oktay, 2000).

6 yaş; okul öncesi dönemin bitip okul çağına başladığı, önemli gelişimsel özelliklerin edinildiği kritik bir dönemdir. Bedensel, ruhsal ve sosyal alt boyutlardan oluşan yaşam kalitesi, tüm bunlara verilen bireysel cevaplardır. Kişisel sağlık ve sosyal ilişkilerdeki sağlıklı gelişim sayesinde edinilen yaşam kalitesi ölçümü zor bir durumdur. Çocuklarda yapılacak olan yaşam kalitesi değerlendirmesinde ise, nesnel ve öznel değerlendirme süreçlerinin birlikte alınıp, çevresel ve bireysel faktörler açısından değerlendirilmesi gerekmektedir (Küçük,2009).

2.4. Yaşam Kalitesi

Yaşam kalitesi bireyin sağlık ve kişisel iyilik durumunu da kapsayan geniş bir kavramdır. Kolay şartlarda olduğu kadar zor şartlarda da yaşanan olaylara verilen tepkiler, bireylerin çevreyi anlamlandırma şekilleri yaşamdan beklentilerini belirlemektedir. Kişilerin yaşamdan beklentileri, yaşam kalitelerini etkilemekte, bu beklentilerin gerçekleşmesi ya da gerçekleşmemesi durumunda verilen tepkilerin uyumlu olması, bireyin farklı durumlarda olumlu bir yaşam kalitesine sahip olmalarını gerçekleştirmektedir (Küçük,2009).

Kalite iyi olma durumuyla ilgili bir durumdur. Kişilerin sağlık durumundan başka, kişisel iyilik halini de içine alan yaşam kalitesi, geniş kapsamlı bir konudur. Yaşam kalitesi kişinin kendi durumunu, amaçlarını, endişelerini ve beklentilerini kültür ve değerler sistemi içinde algılayışı ve yorumlayışıdır. Bireyin hayatta kendini gördüğü ve görmek istediği yerdir. Kendi yaşantılarından çıkarımlar yaparak, hayatının devamında yaşamını şekillendirmesini sağlamaktadır. Yaşam kalitesi kavramı kişinin ne hissettiğine önem vermekte ve bireyi bir bütün olarak ele almaktadır (Çakın Memik, 2008).

İlk kez 2. Dünya savaşından sonra ortaya çıkan yaşam kalitesi kavramı literatürde sıklıkla kullanılmaktadır. Bireyin hayatındaki eksiklikler ve yeterlilikleri kabul edip sosyal çevresinden her şartta destek görebilmesi durumu, bu kavram içinde yer almaktadır. 1980' li yıllardan itibaren kullanım sıklığı artan yaşam kalitesi ifadesi, 1958 yılında Dünya Sağlık Örgütü' nün hazırladığı anayasada da geçmektedir. Sadece hastalık durumunda değil, bilişsel fiziksel ve sosyal anlamda da iyi olma hali, kültürel değerler inançlar değişse de yaşam kalitesinin değişmez unsurlarındandır (Alpgan, 2018)

Yaşam kalitesi çok boyutlu olarak zaman içerisinde, bireyin çevresi ile olan etkileşimlerine bağlı olarak oluşan, bireylerin beklentileri ve yaşantılarına göre farklılık gösterir. Yaşam kalitesi, bireyin yaşamdan sağladığı yarar durumuyla, beraberinde gelen haz, doyum, hayattaki edinim ve deneyimleriyle birlikte sahip olduğu memnuniyet duygusudur (Meral, 2011; Öztürk, 2008).

Birçok tanımı olan yaşam kalitesi, genel olarak kişinin kendisi ve çevresiyle olan ilişkileriyle oluşturduğu hayatından sağladığı doyum olarak ifade edilmektedir. Birey ve çevre ilişkisinin kişinin hayatını maddi-manevi her yönden rahatlatması yaşam kalitesini arttırmaktadır. Yaşam kalitesi, bireyin geçmişinden biriktirerek getirdiği değer ve deneyimlerle, hayatına devam etme, içinde bulunduğu olumlu olumsuz durumlara adaptasyon sağlama süreçlerinin tamamıdır (Alpgan, 2018).

Yaşam kalitesi kavramı, evrensel olmakla birlikte, kültürel özelliklere de sahiptir. Çeşitli yaşantılardan her bireyin farklı beklentileri vardır ve bu beklentilerin karşılanmasının bir sonucu olarak yaşam kalitesi, iyi hissetme halinin de karşılığıdır. Genel geçer bir durum olmayan yaşam kalitesi, değerli hissetmeyi de kapsamaktadır. Kaliteli yaşam tanımı kişiye göre değişeceği için oldukça geniş bir kavramdır. Bireyin yaşamdan sağladığı doyum ölçüsündede mutluluk verdiği ve her birey için ona özgü olduğu anlayışı kabul görmektedir (Karamanoğlu, 1999; Öztürk, 2008).

Yaşam kalitesinin bireyler için pozitif yönde gelişmesi bireyde var olan değer yargılarıyla birlikte, olumlu yaşam davranışlarına sahip olması beklenmektedir. Yaşamda olumlu davranışlara sahip olmak için; bireyin kendine, çevresine, yaşamının her saniyesine değer vermesi, özgür ve özerk hissetme, umut eden, enerjik olma, hoşgörülü, yardımsever olma, güçlü durma hali ile hayat dolu olma becerisine sahip olunması beklenmektedir. Fakat beklenen bu durum bir nesne, bir durum, bir kişi için değil, bireyin içinden gelerek kendini mutlu bir şekilde yaşamda var etmeye çalışmak için olmalıdır. Olumlu yaşam davranışları, temelinde kişilerarası ilişkiler, güven, ait olma, özgür ve bağımsız olma, iletişim kurma becerilerine sahip olma yeteneklerini kapsar. Bu yeteneklerin gelişmesi için çocukluk dönemi en kritik dönemdir. Çocuklara kazandırılması gereken olumlu yaşam davranışları, aile ve okul ortamında şekillenip gelişmektedir. Bu davranışları kazanan çocuklarda yaşam kalitesi olumlu yönde gelişmiş olacaktır. Bu durum çocuklukta kazanılan ahlaki değer yargıları ile yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin önemini ortaya koymaktadır (Kostak, 2003).

Aile içindeki duygusal iklim de yaşam kalitesini önemli ölçüde etkilemektedir. Sağlık hizmetlerini gerekli olduğunda alabilme, maddi rahatlık ve mesleki doyum yaşam kalitesi için önemli kavramlardır. Daha çok bireysel yaşam kalitesi üzerine yapılan araştırmalar, bireysel gelişimde etkisi büyük olan ailesel yaşam kalitesini üzerine yoğunlaştırılması gerektiğini düşündürmektedir. Aile yaşam kalitesi, bireylerin tamamının ihtiyaçlarını karşılayan ortak bir hedefe ulaşma durumu olarak bilinmektedir. Aynı zamanda her üyenin kendisi için bireysel faaliyetlerden de mutluluk duyması ailedeki ortak doyumunu da arttırmaktadır. Aile yaşam kalitesini belirleyen birçok etken vardır. Bunlar; ailenin eğitim seviyesi, mesleki durumları, gelir gider dengeleri, sosyal etkinlikleri gibi durumlardır. Ebeveynler çocuklarının ilk rol modelleridir. Bu modellik olumlu olabileceği gibi bu kritik gelişim döneminde olumsuz durumlar da çocuklar tarafından benimsenebilmektedir. Toplum kurallarını bu sayede edinen çocuklar, olumlu ebeveynlik stillerini benimseyen ailelerde yetiştiklerinde olumlu ilişkiler geliştirmekte ve bu ölçüde mutlu olmaktadır. Ebeveyniyle geliştirdiği olumlu ilişkiler

sayesinde çocuk, yaşamı öğrenmekte ve fikirler edinmektedir. Sağlıklı bir çevrede bu öğrenmeleri edinen çocuk bu sayede çıkarımlar yapmakta ve kendi davranışlarını oluşturmaktadır. Ebeveynlerin bu olumlu ortamı oluşturabilmesi için çocuklarıyla açık ve doğrudan mesajlarla iletişim kurması, çocuğuna karşı dürüst olup empati yapabilmesi ve çocuğunu olduğu gibi kabul etmesi önem taşımaktadır (Alpgan, 2018; Canarşlan-Ahmetoğlu, 2015; Bilgin-Aydın, 2004; Deveci-Şirin, 2014 ve Kırman-Doğan, 2017).

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Çapan (2005) çalışmasında, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 3.4 ve 6 yaş, ilköğretim kurumuna devam eden 7 yaş ve 11 yaş çocukların ahlaki yargılarının demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediklerini araştırmıştır. Verilerin toplanması için Ahlaki Yargı Ölçeği geliştirilmiştir. Ölçek; ikilem, kasti kaza, yardımlaşma, kültürel paylaşım ve kural alt boyutlarından oluşmuştur. Her bir alt boyutta bir hikâye ve ona ait sorular bulunmaktadır. Her bir hikâye çocuklara okunduktan sonra 3 ayrı grupta soru sorulmaktadır. Araştırmada 363 kız 384 erkek olmak üzere 747 kişilik örneklem grubuyla çalışılmıştır. Ahlaki Yargı Ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması sonucunda maddelerin 5 alt boyut içinde toplandığı ve ölçeğin % 80 oranında ahlaki yargı düzeyini ölçtüğü sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa değerinin .69 bulunmuştur. Ahlaki Yargı Ölçeği toplam puanlarında yaş, yaş grupları, kardeşi olup olmama, kaçınıcı çocuk, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu, 7 yaşındaki çocukların okul öncesi eğitimi alıp almama, yaş ve ailenin ekonomik durumu değişkenlerine göre fark bulunmuş. Cinsiyet, yaş ve cinsiyet, yaş ve kardeşi olup olmama, kardeş sayısı, yaş ve anne öğrenim durumu, yaş ve baba öğrenim durumu, ailenin ekonomik durumu değişkenlerine göre olumlu yönde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ahlaki Yargı Ölçeği alt boyut puanlarında yaş, cinsiyet, kardeşi olup olmama, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk, anne öğrenim durumu, ailenin ekonomik durumu değişkenlerine göre fark bulunmuş, baba öğrenim durumu, 7 yaşındaki çocukların okul öncesi eğitimi alma değişkenlerine göre fark bulunmamıştır. Elde edilen bulgulara göre ölçeğin, çocukların ahlaki yargı düzeyinin ölçülmesinde etkili olduğu görülmüştür. Bu çalışmada, Piaget'nin temel önermelerinin halen devamlılığını koruduğu, ahlaki gelişimde bilişsel gelişime paralel olarak

sıralamanın değişmediği ancak üst düzeyde ahlaki yargıda bulunma yaşında değişmeler olabileceği görölmüştür.

Seçer vd. (2006) “Anne Tutumlarına Göre Okul öncesi Dönemdeki Çocukların Ahlaki Ve Sosyal Kural Bilgilerinin İncelenmesi” adlı çalışmasında anne tutumlarına göre okulöncesi dönemdeki çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgilerinin farklılaşıp farklılaşmadığını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya göre annelerin demokratik tutumu çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili bilgi düzeylerini olumlu yönde etkilerken aşırı koruyucu ve ev kadınlığı rolünü reddetme tutumu ise olumsuz yönde etkilemekte olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Öztürk (2008) çalışmasında, “7-18 Yaş Gurubu Çocuk Kanser Hastaları İçin Yaşam Kalitesini Değerlendirme Ölçeği” nin geliştirilmesi, geçerlik ve güvenirlik çalışmasını yapmıştır. Veriler, Ankara, Gazi, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Pediatrik Onkoloji- Hematoloji Kliniklerinde kanser tanısıyla izlenen 101 çocuktan toplanmıştır. Literatür araştırması sonucu belirlenen nitelikler doğrultusunda hazırlanan ve 41 maddeden oluşan Çocuk Kanser Hastaları için Yaşam Kalitesi Ölçeği çocuk ve ebeveyn olmak üzere iki formu içermektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda, taslak ölçeği oluşturan maddelerin birbiriyle homojen, tutarlı olduklarına ulaşılmıştır. CKHYKO’nun 7-18 yaş grubunda olan çocuk kanser hastaları için güvenirliği yüksek bir araç olup çocuk kanser hastalarının yaşam kalitesini değerlendirmede ve çocukları tanımada kullanılabildir.

Küçük (2009) çalışmasında, bakıcı tarafından, annesi tarafından ve kreşte bakılan 3-6 yaş çocukların yaşam kalitesi ve öz bakım becerilerini araştırmıştır. Araştırma evreni basit rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen Yenişehir ve Yıldızkent Sağlık Ocağı bölgesinde bulunan ve 3-6 yaş çocuğu olan annelerden oluşmaktadır. Örnekleme, annesi tarafından bakılan 85, bakıcı tarafından bakılan 85 ve kreşte bakılan 85 olup toplam 255 çocuk alınmıştır. Veri toplama aracı olarak, Yaşam Kalitesi Ölçeği ve Öz bakım Becerileri Kontrol Listesi kullanılmıştır. Verilerin analizinde yüzdelik, ortalama, bağımsız gruplarda t testi, Kruskal Wallis, varyans analizi ve Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Annesi tarafından bakılan çocuklardan, annesi üniversite mezunu olanların Yaşam Kalitesi Ölçeği puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Geniş aile tipine sahip çocukların Yaşam Kalitesi Bedensel İyilik ve Duygusal İyilik alt boyutundan aldıkları puan ortalamalarının yüksek olduğu görölmüştür. Bakıcı tarafından bakılan kız çocuklarının Yaşam Kalitesi Sosyal İlişkiler alt boyutu puan ortalamaları yüksek bulunmuştur. Annesi lise mezunu olan çocukların Öz bakım Beceri puan ortalamalarının daha yüksek olduğu ve anne eğitim düzeyine göre çocukların Giyinme Becerileri puan ortalamalarının yüksek olduğu

görülmüştür. Kreşe devam eden ve annesi üniversite mezunu olan çocukların Yasam Kalitesi Öz Saygı alt boyutundan aldıkları puan ortalamalarının yüksek olduğu saptanmıştır. Aile tipine göre kreşe giden çocukların Yasam Kalitesi Ölçeği Toplam puanları geniş ailede yaşayan çocukların Bedensel İyilik alt boyutundan aldıkları puan ortalamalarının yüksek olduğu görülmüştür. Kreşte bakılan çocukların Yasam Kalitesi Öz Saygı alt boyutundan aldıkları puanların, annesi ve bakıcı tarafından bakılan çocuklardan yüksek olduğu görülmüştür. Kreşte bakılan çocukların Giyinme ve Kişisel Bakım Becerilerinin diğer gruplardan anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır. Çocuklara verilen bakım sekline göre yemek yeme becerileri hariç Öz bakım Becerileri Kontrol Listesi puan ortalamalarını yüksek olduğu görülmüştür.

Yılmaz (2009) çalışmasında, öğretmenlerin değerler tercihlerinin bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmıştır. Araştırma, ilişkisel tarama modelindedir. Modelde, bağımlı ve bağımsız olmak üzere iki temel değişken vardır. Öğretmenlerin; cinsiyetleri, kıdem yılları, medeni durumları araştırma modelinin bağımsız değişkenlerini; insani değer boyutları araştırma modelinin bağımlı değişkenlerini oluşturmaktadır. Araştırmanın evreni, 2009 yılında Konya ilinde çalışan toplam 5311 öğretmeni oluşturup, çalışma grubunu bu evren arasından tesadüfi küme örnekleme yoluyla seçilen toplam 482 ilköğretim öğretmeni, oluşturmuştur. Sonuçlara göre kadın öğretmenlerin evrensellik, yardımseverlik, uyum ve güvenlik boyutlarının puan ortalaması erkek öğretmenlerin puanlarından yüksektir. Medeni durum değişkenine göre güç boyutu hariç tüm boyutlarda anlamlı fark bulunmuştur. Kıdeme göre ise öğretmenlerin değer tercihleri tüm değer boyutlarında pozitif yönde anlamlı farklılık göstermiştir.

Kabadayı ve Aladağ (2010) “Farklı ilköğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin ahlaki gelişimlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi” adlı çalışmasında farklı eğitim kurumlarına devam eden öğrencilerin ahlaki yargıları arasında önemli bir fark olup olmadığını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Farklı eğitim kurumlarına devam eden öğrencilerin ahlaki yargıları devam ettikleri eğitim kurumları, cinsiyetleri, okul öncesi eğitim durumları değişkenlerine göre ele alınmıştır. Bu değişkenler arasında anlamlı farklılıklar bulunamamıştır.

Meral (2011) çalışmasında, gelişimsel yetersizliği olan çocuk annelerinin aile yaşam kalitesi algılarını incelemiştir. Araştırmada ilişkisel tarama yöntemlerinden “Nedensel-Karşılaştırmalı Model” kullanılmıştır. 4 farklı grupta gerçekleştirilen araştırmada, dilsel eşdeğerlik aşamasında 31 anne baba, ve ön uygulama/görünüm geçerliliği aşamasında 31 anne katılımcı

olmuştur. Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği nin geçerlik ve güvenirlik çalışması için 368 anne; aile yaşam kalitesi algısı ile ilgili anlamlı ilişkilerin incelenmesinde ise 3009 gelişimsel yetersizliği olan çocuğun annesi katılmıştır. Araştırmanın sosyo-demografik verileri “Sosyo-Demografik Aile Bilgi Formu”, annelerin aile yaşam kalitesi algılarına ilişkin veriler “Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği”, ölçüt bağıntılı geçerlik verileri “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” ve sosyal destek verileri “Aile Sosyal Destek Ölçeği” ile toplanmıştır. Bulgular, BCAYKÖ Türkçe Formu nun gelişimsel yetersizliği olan çocuk ailelerinin aile yaşam kalitesini ölçmek için güvenilir ve geçerli bir değerlendirme aracı olarak kullanılabileceğini göstermektedir. Gelişimsel yetersizliği olan çocuk annelerinin aile yaşam kalitesi ve alt alan algılarının ortalamanın üzerinde olduğu, en yüksek algısının „aile etkileşimi alt alanında, en düşük algının ise “fiziksel/materyal/finansal yeterlik” alt alanında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Annelerin aile yaşam kalitesi ve alt alan algılarında en önemli değişkenin “aile sosyal desteği” olduğu gözlenmiştir. Aylık gelir, hane sosyo-ekonomik statü (SES) grubu, gelişimsel yetersizliği olan çocuğun yaşı ve yetersizlik türü değişkenlerinin, annelerin aile yaşam kalitesi ve alt alan algısını yordama gücünün zayıf olduğu görülmüştür. Ancak, fiziksel/materyal/finansal yeterlik alt alanında toplam varyansın açıklanmasında aile sosyal desteğinden sonra aylık gelirin önemli olduğu bulunmuştur. Anne yaşı ve çalışma durumunun ise annelerin aile yaşam kalitesi ve alt alan algısının önemli bir değişken olmadığı görülmüştür.

Öztürk Samur (2011) “Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Ve Duygusal Gelişimlerine Etkisi” adlı çalışmasında değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre, duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, toplam sosyal duygusal gelişim son test puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Aileye aitlik puanlarında ve kontrol grubu çocukların duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, toplam sosyal ve duygusal gelişim öntest/sontest puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır. Deney grubu çocukların duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, aileye aitlik, toplam sosyal ve duygusal gelişim öntest/sontest puanları arasında anlamlı bir fark bulunurken, sontestlerin öntestlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Deney grubu çocukların sontest/izleme testi ölçümleri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Bu sonuç eğitim programının etkilerinin kalıcı olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Sarmusak (2011) çalışmasında, ilköğretim öğrencilerinin değer yargılarını empatik eğilimlerinin ve algıladıkları öğretmen tutumlarının ne düzeyde açıkladığını incelemiştir. Araştırmada neden – sonuç açısından, doğrudan ve dolaylı etkileri belirlemek için bir model kurulmuş ve model testi yapılmıştır. Araştırmada nedensel karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışma, 4 ve 5. sınıf öğrencilerinden 240 kız ve 211 erkek olmak üzere toplam 451 ilköğretim öğrencisi ile yapılmıştır. Verilerinin toplanmasında, araştırmacı tarafından geliştirilen “Adalet Eğilim Ölçeği”, “Hoşgörü Eğilim Ölçeği”, “Saygı Eğilim Ölçeği”, “Dayanışma Eğilim Ölçeği”, “Misafirperver Eğilim Ölçeği”, “Dürüstlük Eğilim Ölçeği”, “Sevgi Eğilim Ölçeği” ve Dökmen’in geliştirdiği “Empati Eğilim Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada, Path Analizi Modellemesi, Doğrulamalı Faktör Analizi, Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı, İlişkisiz Örneklemeler t-testi teknikleri de kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, ilköğretim öğrencilerin ahlaki değer yargılarının öğrencilerin empatik eğilimleri ve algıladıkları öğretmen tutumları ile neden-sonuç ilişkisi içinde doğrudan açıklandığı belirlenmiştir.

Bektaş ve Nalçacı (2012) çalışmasında, sınıf öğretmeni adaylarının sahip oldukları bireysel değerlerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını yordama düzeyinin belirlenmeyi amaçlamıştır. Evreni 2010-2011 öğretim yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim fakültesinde sınıf öğretmenliği okuyan öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini, ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenen 1, 2, 3 ve 4. sınıfta öğrenim gören toplam 305 sınıf öğretmeni adayından oluşturmaktadır. Araştırmada veriler Bireysel Değerler Envanteri ve Öğretmenlik Mesleği Tutum Ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin analizinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Analizi ve Çoklu Doğrusal Regresyon analizi teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, öğretmen adaylarının sahip oldukları bireysel değerlerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumu %22 etkilediği bulunmuştur.

Bekir, Şahin ve Aydın (2013) çalışmasında, okul öncesi eğitim almış ve almaya devam eden 4-7 yaş arası sağlıklı çocukların ebeveyn görüşlerine göre yaşam kalitesini genel yaşam kalitesi ölçütlerini araştırmışlardır. Araştırma, 78 çocuğun ebeveyni ile yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak, “KINDL”4-7 Yaş Aile Formu kullanılmıştır. Çalışmada sosyo-demografik özelliklerin ölçek puanı açısından farklılık gösterip göstermediğine Mann-Whitney U Testi ve Kruskal-Wallis H Testi ile bakılmıştır. Ebeveynlerin görüşleri açısından çocukların yaşam kalitesinin en yüksek olduğu faktörler sırası ile “aile”, “anaokulu/kreş”, “duygusal iyilik”, “sosyal ilişkiler” olurken, diğer faktörlere göre daha düşük olan faktörler

ise sırası ile “özsaygı”, ve “bedensel iyilik” olmuştur. Ebeveynlerin çocuklarının yaşam kalitelerine yönelik görüşleri (genel ölçek puanları) çocukların cinsiyeti, yaşı ve ailenin sahip olduğu çocuk sayısına göre istatistiksel olarak önemli bir farklılık göstermemiştir.

Bencik Kangal ve Arı (2013) çalışmasında, yaratıcı drama yöntemiyle verilen, ahlaki yargılama düzeyinin gelişimini destekleyici eğitimin, altıncı ve yedinci sınıf düzeyindeki üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların ahlaki yargılama düzeylerine etkisini incelemiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Rest (1979) tarafından geliştirilen Ahlaki Yargılar Envanteri kullanılmıştır. Müdahale etkisini ortaya çıkarmak amacıyla deney kontrol gruplu ön test-son test-izleme ölçümlü desenleme gerçekleştirilmiştir. Uygulanan 10 haftalık programlar sonucunda hem üstün yetenekli hem de normal gelişim gösteren çocuklardan oluşan deney grubunun ortalamalarının son test ve izlemede kararlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Kontrol grubuna ilişkin ölçümlerde zaman açısından bir değişim gözlenmemiştir. Deney grubuna yapılan müdahale ve izleme ile meydana gelen kalıcılık sonucunda ön test puanlarına göre değişim %100 bulunmuştur.

Neslitürk (2013) “Anne Değerler Eğitimi Programının 5–6 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerine Etkisi” adlı çalışmasında Anne Değerler Eğitimi Programının 5–6 yaş çocuklarının sosyal becerilerine etkisini incelenmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda kontrol grubunda anlamlı bir farklılaşma bulunmamış, uygulanan programın deney grubundaki öğrencilerin iletişim, iş birliği, kendini ifade etme, sorumluluk, empati, grupla birlikte hareket etme ve kendini kontrol etme ile ilgili sosyal becerilerini anlamlı düzeyde arttırmada etkili olduğu gözlenmiştir. Ayrıca bu etkinin 4 hafta sonrasında yapılan izleme testi sonucunda da iletişim dışında diğer sosyal beceriler de kendini gösterdiği görülmüştür.

Aytekin, Arslan ve Küçükoglu (2014) çalışmasında, Kandır ve Alpan, Mehmet Zeki Aydın, araştırmasında, hemşire ailelerin okul öncesi dönem çocuklarında, yaşam kalitesi ve öz bakım becerilerini incelemişlerdir. Zonguldak Kamu Hastaneler Birliği’ne bağlı hastaneler ile Bülent Ecevit Üniversitesi Hastanesi’nde gerçekleştirilen araştırmaya 3-6 yaş grubu çocuğu olan 143 kadın hemşire alındı. Evrenin tamamı çalışmaya katılmıştır. Verilerin toplanmasında, “Kişisel Bilgi Formu”, “KINDL Yaşam Kalitesi Ölçeği” ve “Özbakım Becerileri Kontrol Listesi” kullanılmıştır. Veriler yüzdelik dağılım, ortalama, bağımsız gruplarda t-testi, Kruskal-Wallis varyans analizi ve Cronbach alfa katsayı hesaplaması ile değerlendirilmiştir. Sonuçlara göre, çocukların anne eğitim durumlarına göre özsaygı alt boyutunda, baba eğitim durumlarına göre sosyal ilişkiler alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmüştür. Kız çocukların, yemek yeme ve giyinme becerileri puan ortalaması erkek çocuklardan yüksek bulunmuştur.

Kreşe giden çocukların yemek yeme, giyinme ve kişisel bakım becerileri puan ortalamalarının bakıcı tarafından bakılan çocuklara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırmada ebeveynlere ve çocuklara ait bazı sosyo-demografik özelliklerin çocukların yaşam kalitesi ve öz bakım becerileri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dereli İman (2014) “Okul Öncesi Dönem Çocukları İçin Geliştirilmiş Olan Değerler Eğitimi Programının Çocukların Sosyal Beceri, Psiko-Sosyal Gelişim ve Sosyal Problem Çözme Becerilerine Etkisi” adlı çalışmada okul öncesi dönem çocukları için geliştirilmiş olan değerler eğitimi programının çocukların sosyal beceri, psiko-sosyal gelişim ve sosyal problem çözme becerilerine etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda Değerler Eğitimi Programına katılan çocukların sosyal beceri, psiko-sosyal gelişim ve sosyal problem çözme becerileri puan ortalamalarının eğitim programına katılmayan çocukların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde olumlu fark bulunmuştur. Deney grubundaki çocukların ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ebeveynler ise değerler eğitimi programından sonra çocuklarında istedik davranışların arttığını, istenmedik davranışların azaldığını belirtmişlerdir.

Özen (2014) “İlkokul Öğrencilerinin Dini ve Ahlaki Tutumlarının Oluşmasında Anne Ve Babanın Rolü (Şırnak Örneği)” adlı çalışmada ilkokul öğrencilerinin dini ve ahlaki tutumlarının oluşmasında anne ve babanın rolünü ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin kişisel özelliklerinin dini ve ahlaki tutumlarında çok fazla etkili olmadığını; anne, baba ve yerleşim yeri gibi çevresel faktörlerin öğrenciler üzerinde daha etkili olduğunu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Gümüş (2015) çalışmada, Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramına göre ortaokul öğrencilerinin ahlaki gelişim düzeyi ile cinsiyet rollerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 2013-2014 yılında Erzurum merkez ortaokullarından Mehmetçik Ortaokulu, 70. Yıl Cumhuriyet Ortaokulu, Kazım Yurdalan Ortaokulu, Sabancı Ortaokulu, İMKB İnönü Ortaokulu, GAMPO Ortaokulu, 19 Mayıs Ortaokulu, Zübeyde Hanım Ortaokulu'nda eğitim gören 1377 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Görüşleri Belirleme Testi” ve “Bem Cinsiyet Rollerı Envanteri” uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler üzerinde frekans, yüzde ve ki kare analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre ailedeki kardeş sayısı, anne-baba eğitim düzeyi ve gelir düzeyine göre ahlaki gelişim düzeyi açısından aralarında fark bulunmuştur. Cinsiyet, ailedeki kişi sayısı, sınıf düzeyi, yaş, anne-baba eğitim durumuna göre cinsiyet rollerı açısından aralarında fark bulunmuştur. Öğrencilerin görüşleri belirleme testinde öykülere verdikleri cevaplar yaş,

sınıf düzeyi, cinsiyet, ailedeki kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumu, gelir düzeyi ve anne-baba birliktelik durumuna göre aralarında fark bulunmuştur.

Özbey (2017) “Okul Öncesi Çocukların Değer Davranışları ve Problem Çözme Becerileri Arasında Bir Araştırma” adlı çalışmasını okul öncesi dönemde olan çocukların yaş, cinsiyet ve devam ettiği okul türü gibi değişkenlere göre değer davranışını ve kişilerarası problem çözme becerilerini incelemek ve değer davranışları ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapmıştır. Araştırmada, değer davranışları ve problem çözme becerilerinde yaşa göre 60-72 aylık çocuklarda ve cinsiyete göre kız öğrencilerin lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Yorgun (2017) çalışmasında, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden korunmaya muhtaç olan ve aileleri ile birlikte yaşayan 61- 72 aylık çocukların ahlaki değerleri ile akran ilişkileri ve akran şiddetine maruz kalma durumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modelindedir. Araştırmada, “Genel Bilgi Formları”, “Ahlaki Değer Yapısını Belirleme Ölçeği”, “Ladd-Profilet Çocuk Davranış Ölçeği” ve “Akranlarının Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Ankara ilinde çocuk evlerinde kalan 61–72 aylık korunmaya muhtaç çocuklar ve Ankara Keçiören ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı ilkokulların anasınıflarına, resmi bağımsız anaokullarına ve özel anaokullarına devam eden, ailesi ile birlikte yaşayan 61–72 aylık okul öncesi dönem çocukları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini evrenden seçilen 356 çocuk ve çocuk evlerinde kalan 48 çocuk (evrenin tamamı) oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda; çocukların “Ahlaki Değer Yapısını Belirleme Ölçeği”nden aldıkları puanlar ailesi ile birlikte yaşayan çocuklar lehine anlamlı farklılık göstermektedir. Çocukların “Ladd- Profilet Çocuk Davranış Ölçeği”nden aldıkları puanlar ailesi ile yaşayan çocuklar lehine anlamlı farklılık göstermektedir. Çocukların “Akranlarının Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği”nden aldıkları puanlar ailesi ile yaşayan çocuklar lehine anlamlı farklılık göstermektedir. Çocukların “Ahlaki Değer Yapısını Belirleme Ölçeği”nden aldıkları puanlar ile “Ladd-Profilet Çocuk Davranış Ölçeği” ve “Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği”nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Korunmaya muhtaç çocukların “Ahlaki Değer Yapısını Belirleme Ölçeği”nden aldıkları puanlar arasında *kurumda kalma nedenleri* ve *aile yanına izinli gitme durumlarına* göre aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. *Ziyaret edilme durumlarına* göre ziyaret edilen çocuklar lehine anlamlı farklılık saptanmıştır. *Kardeşleriyle birlikte/ayrı olma durumlarına* göre aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. *Kardeşleriyle*

birlikte/ayrı olma durumlarına göre yardımseverlik ve sabır alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında kardeşlerinden ayrı olan çocuklar lehine anlamlı farklılık bulunmaktadır. *Kurumda kalma sürelerine* göre aldıkları puanlar arasında 3 yıl ve üzeri kalan çocuklar lehine anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Sabır alt boyutundan aldıkları puanların kurumda 2 yıl kalan çocuklar lehine anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Korunmaya muhtaç çocukların *cinsiyetlerine* ve *kardeş sayılarına* göre “Ahlaki Değer Yapısını Belirleme Ölçeği”nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Ailesiyle birlikte yaşayan çocukların ise *cinsiyetlerine* göre aldıkları puanlar arasında kız çocukların lehine anlamlı farklılık bulunmaktadır. *Kardeş sayılarına* göre liderlik alt boyutunda kardeşi olmayanların lehine anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Alpgan (2018) çalışmasında, gelişimsel yetersizliği olan 48-72 aylık çocukların ebeveynlerinin aile yaşam kalitesi düzeyinin çocuk anne-baba ilişkisi üzerine etkisini incelemiştir. 2017-2018 İstanbul ili Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri ile İstanbul Bakırköy Dr. Sadi Konuk Eğitim ve Araştırma Hastanesine gelen 48-72 aylık, en az bir yıldır özel eğitim alan 382 çocuk ve ebeveynlerinden oluşan örneklem ile çalışmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada sosyo-demografik bilgileri almak için “Aile Bilgi Formu”, ebeveynlerin yaşam kalitesi düzeyini ölçmek için “Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği (BCAYKÖ)” ve ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkisini ölçmek için “Çocuk- Anababa İlişki Ölçeği (ÇAİÖ)” kullanılmıştır. Verilerin analizinde ebeveynlerin yaşam kalitesi düzeylerini ve çocuk-anababa ilişkilerini belirlemek için; Bağımsız Gruplar T Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Pearson Korelasyonu ve Çoklu Regresyon analizleri kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre; ÇAİÖ alt boyutları ile BCAYKÖ alt boyutları arasında negatif yönlü ilişki görülmüştür. Ebeveynlerin öğrenim düzeyleri ile çocuğun öz bakımını desteksiz karşılayabilmesinin hem çocuğun anne babasıyla ilişkisinde hem de aile yaşam kalitesi düzeyinde değişikliklere yol açtığı görülmüştür. Çocukların sahip oldukları tanı ile ebeveynlerin çocuk-anne-baba ilişkisinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Ebeveynlerin bir işte çalışması aile yaşam kalitesini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Ailede birden fazla gelişimsel yetersizliği olan çocuğun olması, gelişimsel yetersizliği olan çocuğun ek bir tanıya sahip olması, ailedeki çocuk sayısı ve kaçınıcı çocuk olduğu ebeveynlerin aile yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır. Araştırma sonucunda, gelişimsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinin aile yaşam kalitesi düzeyleri azaldıkça, çocuk-anne-baba ilişkisinin de olumsuz yönde etkilendiği görülmektedir.

Çatalbaş (2018) çalışmasında, okul öncesi öğretmenlerinin karakter eğitimi hakkındaki görüşlerini ve okul öncesi eğitim programındaki karakter eğitimini incelemiştir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseninde gerçekleştirilmiştir. Örneklemenin belirlenmesinde amaçlı örneklem türlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Kahramanmaraş ili Onikişubat, Dulkadiroğlu, Andırın, Türkoğlu, Göksun ilçelerindeki devlet okullarında görev yapan 20 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri 2017-2018 eğitim-öğretim yılında toplanmıştır. Verilerin elde edilmesinde doküman incelemesi için program inceleme formu, görüşme tekniği için de yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Toplanan verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; okul öncesi eğitim programında 63 kazanım yer alırken, karakter eğitimi değerlerini içeren 28 kazanım bulunmaktadır. Okul öncesi dönemde karakter eğitimi kapsamında saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik, dürüstlük, hoşgörü, adalet, doğruluk, özgüven, merhamet, sabır, empati, vatanseverlik, nezaket, işbirliği, paylaşma, güven, vefa, misafirperverlik, başarı, cesaret, azim, çevre duyarlılığı, tutumluluk, iyilik, barış, mutluluk, özgürlük, alçakgönüllülük, fedakarlık, kanaatkarlık ve arkadaşlık değerlerinin verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Okul öncesi öğretmenleri karakter eğitimi uygulamalarında drama, Türkçe-dil, oyun, sanat, müzik, gezi, okuma yazmaya hazırlık, özel gün, fen ve serbest zaman etkinliklerinin kullanılabileceğini ifade etmiştir. Öğretmenlere göre karakter eğitimi konusunda ailenin başlıca sorumlulukları çocuklara rol model olmak, davranışlarında tutarlı olmak ve okul-veli işbirliğine önem vermektir. Okulun başlıca görevleri ise bireysel farklılıklara göre etkinlik düzenlemek, okul iklimini sağlamak ve okul-veli-öğretmen işbirliğini sağlamaktır. Öğretmenler, karakter eğitimi uygulamalarında kullanmaları için hikâye kitapları, eğitici cdler, çizgi filmler, kuklalar, kostümler, eğitici oyuncaklar, maskeler, boyama sayfaları, kavram kartları, yap-bozlar, slaytlar, hikâye kartları, duygusal zekâ kartları, puzzle ve afişlere ihtiyaç duymaktadırlar. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğu karakter eğitimi konusunda okul öncesi öğretmenlerinin yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir.

Temiz (2019) çalışmasında, okul öncesi eğitimi alan çocukların davranışsal öz-düzenleme becerilerini çocuğa ve aile ortamına ilgili değişkenleri ve ebeveyn tutumları açısından incelemiştir. Bu kapsamda araştırmanın çalışma grubunu Tokat ilinde okul öncesi eğitimi alan 201 çocuk ve ebeveyni oluşturmuştur. Araştırmada çocukla ilgili değişkenler olarak cinsiyet, doğum sırası, okul öncesi eğitim alma yılı ve kurum türü ele alınmıştır. Aile ortamıyla ilgili değişkenler ise anne-baba öğrenim düzeyi, gelir, anne çalışma durumu, kitap sayısı, yaşanan

yerleşim yeri olarak belirlenmiştir. Araştırmada veri toplamak amacıyla; çocuklar ve aileleri hakkında gerekli bilgilere ulaşabilmek için —Demografik Bilgi Formu, çocukların davranışsal öz-düzenleme becerilerini değerlendirmek için —Baş- Ayak-Diz-Omuza Dokunma Yönergeleri (BADO-DY) Görevleri ve ebeveyn tutumları hakkında bilgi edinebilmek için —Ebeveyn Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis H Testinden yararlanılmıştır. BADO-DY ve ETÖ puanları arasındaki ilişkiler Spearman's Rho Testi ile incelenmiştir. Araştırma sonucunda davranışsal öz-düzenleme becerilerinin okul öncesi eğitim eğitim alma yılı, anne-baba öğrenim düzeyi, gelir durumu ve anne çalışma durumu, eve alınan kitap sayısı ve yaşanan yerleşim yerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Davranışsal öz-düzenleme becerilerinin cinsiyet, doğum sırası ve kurum türü değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği bulunmuştur. Davranışsal öz-düzenleme becerileri ile otoriter ebeveyn tutumu ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumu arasında anlamlı, düşük ve negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın yürütülmesinde izlenmiş olan model, çalışma evreni, veri toplama aracının uygulanması ve verilerin analizi hakkında bilgi verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların ahlaki değer davranışları ile yaşam kaliteleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında ayrıca çocukların bazı demografik özelliklerine (cinsiyetine, yaşına, kardeş sayısına, doğum sırasına, okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresine, çocuğun okul türüne, aile tipine, ailesinin yaşadığı yere, anne ve babasının öğrenim durumuna, anne ve babasının yaşına) göre ahlaki değerlerinin ve yaşam kalitelerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Çalışmanın amaçları doğrultusunda araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modelinde planlanmış ve bu doğrultuda yürütülmüştür. Tarama araştırmaları geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2008). Fraenkel ve Wallen (2009) tarama araştırmalarının asıl amacının bir gruba ait özelliklerin betimlenmesi olduğunu ifade etmektedir. Korelasyonel olarak da adlandırılan ilişkisel tarama modellerinde ise iki ya da daha fazla değişkenin birlikte değişimi incelenmektedir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018).

4.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Tokat ilinde merkez ilçede okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık toplam 4164 çocuk oluşturmaktadır. Evrenden örneklem seçiminde örneklem sayısının evreni temsil etmesi amacıyla Büyüköztürk ve diğerleri (2016) tarafından önerilen Eşitlik 1 kullanılmıştır.

$$n = \frac{n_0}{1 + \frac{n_0}{N}}$$

Eşitlik 1. Sürekli değişkenlerde örneklem büyüklüğü tahmini

Eşitlikte yer alan $n_0 = (t^2PQ)/d^2$ eşitliği ile hesaplanmakta ve p anlamlılık değeri 0,05 alındığında, $pq=0,25$ olacağından ve tabloda karşılık gelen t değeri 1,96 olduğundan 0,05 anlamlılık düzeyinde $n_0=384,16$ olarak hesaplanmaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2016).

Evren sayısı ve hesaplanan değerler eşitlikte yerine konulmuş ve Eşitlik 2 elde edilmiştir.

$$n = \frac{384,16}{1 + \frac{384,16}{4164}}$$

Eşitlik 2. Araştırma kapsamında hesaplanan örneklem büyüklüğü tahmini

Eşitlik 2 ile gerçekleştirilen hesaplama sonucunda sayısal olarak en az 343 okul öncesi dönem çocuğunun evreni sayısal olarak temsil ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında 343 okul öncesi dönem çocuğuna ulaşılmış, 329'unun verileri değerlendirmeye alınmıştır. Araştırma kapsamında görüşleri alınan okul öncesi dönem çocuklarının evreni temsil ettiği görülmektedir. Örneklemen ayrıca evreni niteliksel olarak temsil etmesi amacıyla amaçlı örnekleme yöntemlerinden tabakalı örnekleme yöntemine dayalı seçimler gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemde evrende incelenecek özellik bakımından farklılık gösteren gruplar (okul türleri) tabaka adı verilen alt gruplara ayrılır. Hesaplanan örneklem büyüklüğü, tabaka büyüklüklerine göre orantılı olarak dağıtılır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2018). Bu araştırma kapsamında da evrende yer alan çocuklar devam ettikleri okul türleri bazında çalışmaya dâhil edilmiştir.

Araştırmaya katılan 329 çocuğun demografik özelliklerine göre dağılımları incelenmiş ve sonuçlar Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Değişkenler	Kategoriler	f	%
Cinsiyet	Kız	170	51,7
	Erkek	159	48,3

Tablo 1'deki bilgiler incelendiğinde araştırmaya katılan okul öncesi dönem çocuklarının %51,7'sini (n=170) kız, %48,3'ünü (n=159) erkek çocukları oluşturmaktadır.

Tablo 2.

Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Eğitime Devam Etme Sürelerine Göre Dağılımları

Değişkenler	Kategoriler	f	%
Eğitime devam süresi	1 yıl	139	42,2
	2 yıl	143	43,5
	3 yıl ve üzeri	47	14,3

Tablo 2'de yer alan bilgiler incelendiğinde çocukların %42,2'sinin (n=139) bir yıldır, %43,5'inin (n=143) iki yıldır, %14,3'ünün (n=47) üç yıl ve daha uzun süredir okul öncesi eğitim kurumuna devam ettikleri tespit edilmiştir.

Tablo 3.

Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Okul Türüne Göre Dağılımları

Değişkenler	Kategoriler	f	%
Okul türü	Bağımsız anaokulu	199	60,5
	Resmi ilköğretim sınıfı	80	24,3
	Özel anaokulu	50	15,2

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların %60,5'inin (n=199) bağımsız anaokuluna, %24,3'ünün (n=80) resmi ilköğretim sınıfına, %15,2'sinin (n=50) özel anaokuluna devam ettiği görülmektedir.

Tablo 4.

Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Aile Yapısına Göre Dağılımları

Değişkenler	Kategoriler	f	%
Aile yapısı	Geniş aile	66	20,1
	Çekirdek aile	263	79,9

Tablo 4’deki bilgiler incelendiğinde araştırmaya katılan okul öncesi dönem çocuklarının %20,1’inin (n=66) geniş ailede, %79,9’unun (n=263) çekirdek ailede yaşadıkları tespit edilmiştir.

Tablo 5.

Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Yaşadıkları Yere Göre Dağılımları

Değişkenler	Kategoriler	f	%
Yaşadıkları yer	Kırsal	52	15,8
	İl merkezi	277	84,2

Tablo 5’de görüldüğü gibi çocukların %15,8’inin (n=52) kırsalda, %84,2’sinin (n=277) il merkezinde yaşadığı belirlenmiştir.

4.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, çocukların ailelerinin ve öğretmenlerinin demografik özelliklerini belirleyebilmek için araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu”, ebeveynlerin ahlaki değer yargılarını ölçmek için “Kişisel Değerler Envanteri”, çocukların ahlaki değer yargılarını ölçmek için “Okul Öncesi Değerler Ölçeği” çocukların yaşam kalitesini ölçmek için “Kiddy-KINDL Yaşam Kalitesi Ölçeği” kullanılmıştır. Veriler toplanmadan önce gerekli izinler alınmış ve uygulama öyle yapılmıştır. Veriler toplanırken araştırmacı tarafından uygulama öğretmenleri bilgilendirilmiş, veliler ile iletişime geçilmiş ve takip edilmiştir.

4.3.1. Kişisel Bilgi Formu

“Kişisel Bilgi Formu” çocukların cinsiyeti, okul öncesi eğitime devam etme süresi, çocuğun okul türü, aile yapısı, ailenin yaşadığı yer ile ilgili bilgilerin öğrenilmesine yönelik maddeleri içermektedir. “Kişisel Bilgi Formu” çocukların öğretmeni ve ebeveynleri tarafından doldurulmuştur.

4.3.2. Kişisel Değerler Envanteri

Kişisel Değerler Envanteri, ailelerin ahlaki değer yargılarını ölçmek amacıyla aileler tarafından doldurulmuştur. Orjinali Roy (2003) tarafından geliştirilen (Personel Values Inventory) Kişisel Değerler Envanterinin Türkçe'ye uyarlama çalışması Asan, Ekşi, Doğan ve Ekşi, (2008) tarafından yapılmıştır. Envanter “Disiplin ve Sorumluluk, Güven ve Bağışlama, Dürüstlük ve Paylaşım, Saygı ve Doğruluk, Paylaşım ve Saygı” olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır. Envanter (1. Beni hiç tanımlamaz, 2. Beni nadiren tanımlar, 3. Beni bazen tanımlar, 4. Beni genellikle tanımlar, 5. Beni her zaman tanımlar) 5’li likert şeklinde, 47 maddeden oluşmaktadır. Envanterin her bir alt boyutunun güvenirlik değerinin hesaplanmasında kullanılan Cronbach alpha değeri .60 ile .71 arasında değişmektedir. Bu araştırma için hesaplanan Cronbach alpha değeri ise .64 ile .73 arasındadır (Bektaş ve Nalçacı, 2012).

“Kişisel Değerler Envanteri ile kriter geçerliliği için karşılaştırmalı korelasyon analizi yapılan “Schwartz Değerler Ölçeği” arasında benzer faktör grupları arasında pozitif yönde çıkan ilişkiler ölçme aracının ölçme işlemi için kriter geçerliliğine sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin toplam güvenirlik değerinin hesaplanmasında kullanılan Cronbach alpha değeri .63’dür. Alt boyutların değerleri ise .60 ile .71 arasında değişmektedir. .60’ın üzerinde cronbach alfa değerleri iç tutarlılık/güvenirlik için yeterli görüldüğünden ölçeğin hem toplam bazda hem de alt ölçekler bazında gerekli güvenirliğe sahip olduğu söylenebilir” (Asan vd., 2008, 34).

Bu çalışma için ölçeğe verilen cevapların güvenirliğinin belirlenmesi amacıyla Cronbach alfa güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda Cronbach alfa katsayısının ölçeğin geneli için 0,84 olduğu tespit edilmiştir. Alt boyutlar bazında Cronbach alfa katsayısının 0,62 ile 0,85 arasında değiştiği belirlenmiştir.

4.3.3. Okul Öncesi Değerler Ölçeği

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların ahlaki değerlerinin tespit edilmesi amacıyla Neslitürk ve Çeliköz (2015) tarafından geliştirilen “Okul Öncesi Değerler Ölçeği-Öğretmen ve Aile Formu” olarak iki form kullanılmış, çocukların öğretmenleri ve aileleri tarafından çocuklar için doldurulmuştur. Ölçeğin Okul Öncesi Değerler Ölçeği-

Öğretmen-Aile Formu'nda altı boyutta toplanan 30 madde yer almaktadır. Ölçekteki maddeler 3'lü Likert tipinde derecelendirilmiştir.

Ölçeğin geliştirilme sürecinde alan yazın taraması yapılarak taslak maddeler oluşturulmuş, maddelere yönelik dil uzmanlarının ve alan uzmanlarının görüşleri alınmıştır. Ön uygulama öncesinde 5-6 yaş grubunda görev yapan 10 öğretmene ölçek uygulanarak maddelerin anlaşılabilirliği test edilmiştir. Ardından ölçek 110 çocuk için öğretmenlerine doldurtulmuş ve öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda yapı geçerliği çalışması yapılmıştır. Bu doğrultuda açımlayıcı faktör analizi yapılmış, ölçek maddelerinin altı boyutta toplandığı belirlenmiştir. Sorumluluk boyutundaki maddelerin faktör yük değerlerinin 0,31 ile 0,65 arasında; saygı boyutundaki maddelerin 0,31 ile 0,55 arasında; iş birliği boyutundaki maddelerin 0,34 ile 0,64 arasında; dürüstlük boyutundaki maddelerin 0,32 ile 0,67 arasında; dostluk boyutundaki maddelerin 0,33 ile 0,59 arasında; paylaşım boyutundaki maddelerin faktör yük değerlerinin 0,30 ile 0,75 arasında hesaplandığı tespit edilmiştir. Ölçekteki maddelerin toplam varyansın %59,71'ini açıkladığı belirlenmiştir. Ölçeğe verilen cevapların güvenilirliğinin belirlenmesi amacıyla Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı ile testi yarılama katsayıları hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda Cronbach alfa katsayısının ölçeğin geneli için 0,91; testi yarılama katsayısının 0,86 olduğu tespit edilmiştir. Alt boyutlar bazında Cronbach alfa katsayısının 0,68 ile 0,75 arasında; testi yarılama katsayısının 0,65 ile 0,86 arasında değiştiği belirlenmiştir (Neslitürk ve Çeliköz, 2015).

Bu çalışma için ölçeğe verilen cevapların güvenilirliğinin belirlenmesi amacıyla Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda Cronbach alfa katsayısının Okul Öncesi Değerler Ölçeğinin (Öğretmen formu) geneli için 0,83 olduğu tespit edilmiştir. Alt boyutlar bazında Cronbach alfa katsayısının 0,21 ile 0,74 arasında değiştiği belirlenmiştir.

Bu çalışma için ölçeğe verilen cevapların güvenilirliğinin belirlenmesi amacıyla Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda Cronbach alfa katsayısının Okul Öncesi Değerler Ölçeğinin (Aile formu) geneli için 0,71 olduğu tespit edilmiştir. Alt boyutlar bazında Cronbach alfa katsayısının 0,24 ile 0,58 arasında değiştiği belirlenmiştir.

4.3.4. KINDL Yaşam Kalitesi Ölçeği

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların yaşam kalitelerinin tespit edilmesi amacıyla, Ravens-Sieberer ve Bullinger (2000) tarafından geliştirilen Eser ve diğerleri (2008) tarafından Türkçeye uyarlanan KINDL yaşam kalitesi ölçeği kullanılmıştır.

Ölçekte 3'lü Likert tipinde derecelendirilmiş 12 madde yer alan çocuk formu kullanılmıştır. KINDL Yaşam kalitesi Ölçeği çocukların cevapları alınarak öğretmenler tarafından doldurulmuştur. Ölçek maddeleri tek boyutta toplanmakta ve toplam yaşam kalitesi puanı hesaplanmaktadır. Kiddy-kindl ölçeğinde de 6 sorudan oluşan kronik hastalık ek modülü yer almaktadır. KINDL hem klinik hem de klinik dışı alanda gerek sağlıklı çocuklarda gerekse süregelen hastalığı olan çocuklarda kullanılabilmektedir. 6 soru öncesinde "Şu anda hastanede mi kalıyorsun veya uzun süreli bir hastalığın var mı?" maddesi yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan çocukların hiçbiri hastanede kalmadığı ya da uzun süreli bir hastalığa sahip olmadığı için ölçek maddelerine devam edilmemiş, 12 madde üzerinden değerlendirmeler gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlama sürecinde öncelikle ölçek maddeleri Türkçeye çevrilmiş, daha sonra geri-çeviri tekniği ile çeviriler kontrol edilmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda çeviriye son şekli verilerek ön uygulama çalışması yapılmıştır. Yapı geçerliğinin belirlenmesi amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda model-veri uyumunun sağlandığı tespit edilmiştir (RMSEA=0,06; CFI=0,80). Ölçek maddelerine verilen cevapların güvenilirliği Cronbach alfa ile hesaplanmış ve 0,89 olarak bulunmuştur. Düzeltilmiş madde-toplam korelasyonlarının 0,33 ile 0,51 arasında hesaplandığı tespit edilmiştir (Eser vd., 2008). Bu çalışma için ölçeğe verilen cevapların güvenilirliğinin belirlenmesi amacıyla Cronbach alfa güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda Cronbach alfa katsayısının Yaşam Kalitesi Ölçeğinin geneli için 0,68 olduğu tespit edilmiştir.

4.4. Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesi aşamasında ilk olarak veri seti üzerinde incelemeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında öncelikle 343 okul öncesi çocuklarının verileri, SPSS 23.0 programına aktarılmış; eksik/hatalı veri girişi olup olmadığı kontrol edilmiştir. Veri setinde eksik veri girişi olduğu belirlenen 1 gözlem veri setinden çıkarılmıştır. Hatalı veri girişi olmadığı belirlendikten sonra z istatistiğinden yararlanılarak tek değişkenli uç değer incelemesi yapılmış ve veri setinde uç değer özelliği gösteren 16 gözlem, veri setinden çıkarılmıştır. Verilerin dağılım özelliğinin tespit edilmesi amacıyla her bir alt boyut ve ölçeklerden elde edilen toplam puanların basıklık ve çarpıklık katsayıları hesaplanmış, histogram grafikleri çizilmiştir. Sonuçlar Tablo 6' da gösterilmiştir.

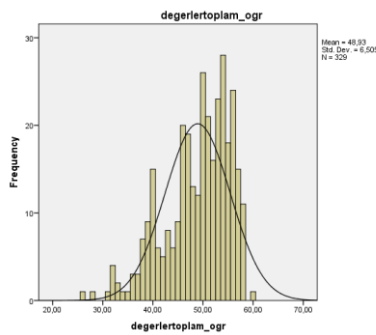
Tablo 6.

Okul Öncesi Değerler Ölçeğine İlişkin Hesaplanan Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları

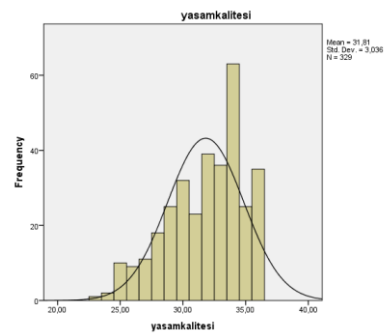
Ölçek	Alt boyutlar	n	Çarpıklık	SE	Basıklık	SE
Okul Öncesi Değerler Ölçeği	Sorumluluk	329	-,986	,134	,011	,268
	Saygı	329	-,978	,134	,113	,268
	İş birliği	329	-,998	,134	,591	,268
	Dürüstlük	329	-,317	,134	-,166	,268
	Dostluk	329	-,988	,134	-,309	,268
	Paylaşım	329	-,734	,134	,767	,268
	Ahlaki değerler (toplam)	329	-,816	,134	,200	,268
Okul Öncesi Değerler Ölçeği		329	-,599	,134	-,404	,268

Tablo 6’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan çocukların ölçeklerden almış oldukları puan dağılımına yönelik çarpıklık ve basıklık katsayıları ± 1 arasında değer almaktadır. Büyüköztürk (2017), çarpıklık ve basıklık katsayısının ± 1 olmasının, verilerin normal dağılımdan aşırı bir sapma göstermediğine işaret ettiğini ifade etmektedir.

Puanların dağılımına yönelik ayrıca histogram grafikleri çizilmiş ve sonuçlar Şekil 2’de gösterilmiştir.

Ahlaki Değerler Ölçeği

Yaşam Kalitesi Ölçeği

Şekil 2. Ölçeklerden alınan toplam puan dağılımlarına ilişkin oluşturulan histogram grafikleri

Şekil 2’de yer alan grafikler incelendiğinde ölçeklerden alınan puanların hem alt boyutlar bazında hem de toplam puanlar bazında normal dağılım gösterdikleri belirlenmiştir.

Veri dağılımı incelemesinin ardından araştırmanın problemleri doğrultusunda hesaplamalar gerçekleştirilmiştir. Çocukların ahlaki değerleri ile yaşam kaliteleri arasındaki ilişkilerin tespit edilmesi amacıyla Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların ahlaki değerleri ile yaşam kalite düzeylerinin tespiti için betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Çocukların demografik özelliklerine göre ahlaki değerleri ile yaşam kalitelerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla fark testleri hesaplanmıştır. Fark testleri öncesinde testlerin normallik varsayımı incelenmiş, ayrıca varyansların homojenliği varsayımı Levene testi ile test edilmiştir. Varsayımların karşılandığı durumda parametrik (ilişkisiz ölçümlerde t testi, tek yönlü varyans analizi), karşılanmadığı durumlarda non parametrik (Kruskal Wallis H) testleri hesaplanmıştır. Varyans analizi sonrasında belirlenen farklılıkların tespiti için çoklu karşılaştırma Scheffe testi kullanılmıştır. Scheffe karşılaştırılacak grup sayısının 3’ün üzerinde olduğu ve gruplardaki örneklem sayılarının birbirinden farklı olduğu durumda kullanılabilecek bir istatistiktir (Kayri, 2009). Varyansların homojen olmadığı durumda da çoklu karşılaştırma Tamhane’s testi hesaplanmıştır. Fark testlerinin yorumlanmasında sonuçların p anlamlılık değeri 0,05 olarak kabul edilmiştir.

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen verilere ilişkin istatistiksel bilgilere, araştırmanın alt amaçlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

1. Alt Amaca İlişkin Bulgular

1. Alt Amaç

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların ahlaki değer yargıları ne düzeydedir?

Çocukların Ahlaki Değer Yargı Düzeyi

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların ahlaki değerlerinin belirlenmesi amacıyla öğretmenlerden ve ailelerinden çocuklar için 30 maddeden oluşan ölçeğe cevap vermeleri istenmiştir. Cevaplar doğrultusunda betimsel istatistikler hesaplanmış, sonuçlar Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7.

Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Ahlaki Değerlerine Yönelik Hesaplanan Betimsel İstatistikler

Okul Öncesi	Madde sayısı	n	En düşük	En yüksek	$\bar{X}$	S_x
Değerler Ölçeği						
Sorumluluk	5	329	4,00	10,00	8,63	1,65
Saygı	5	329	3,00	10,00	8,43	1,77
İş birliği	5	329	3,00	10,00	8,39	1,53
Dürüstlük	5	329	2,00	10,00	7,08	1,80
Dostluk	5	329	5,00	10,00	8,63	1,65
Paylaşım	5	329	4,00	10,00	7,77	1,08
Ahlaki değerler (toplam)	30	329	26,00	60,00	48,93	6,51

Tablo 7’deki bilgiler incelendiğinde araştırmaya katılan okul öncesi dönem çocuklarının “sorumluluk” değer yargılarına yönelik puanlarının 4,00 ile 10,00 arasında değişiklik gösterdiği, puanların ortalamasının 8,63 ($\pm 1,65$) olarak hesaplandığı belirlenmiştir.

Çocukların “saygı” değerlerine yönelik puanlarının 3,00 ile 10,00 arasında hesaplandığı, ortalamasının 8,43 ($\pm 1,77$) olarak hesaplandığı tespit edilmiştir.

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların “iş birliği” değer yargılarına yönelik puanlarının 3,00 ile 10,00 arasında farklılık gösterdiği, ortalamasının 8,39 ($\pm 1,53$) olarak hesaplandığı saptanmıştır.

Okul öncesi dönem çocuklarının “dürüstlük” değer yargılarına ilişkin puanlarının 2,00 ile 10,00 arasında değiştiği, ortalamasının 7,08 ($\pm 1,80$) olarak hesaplandığı tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların “dostluk” değerine yönelik puanlarının 5,00 ile 10,00 arasında değişiklik gösterdiği, ortalamasının 8,63 ($\pm 1,65$) olarak hesaplandığı belirlenmiştir.

Çocukların “paylaşım” değer yargılarına yönelik puanlarının 4,00 ile 10,00 arasında değişiklik gösterdiği, ortalamasının 7,77 ($\pm 1,08$) olarak hesaplandığı tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların toplam ahlaki değer puanlarının 26,00 ile 60,00 arasında değişiklik gösterdiği, ortalamasının 48,93 ($\pm 6,51$) olarak pozitif yönde düşük düzeyde hesaplandığı belirlenmiştir.

Yorgun (2017) çalışmasında ahlaki değer yargılarını belirlemek için, adalet, sorumluluk, nezaket, yardımseverlik, özgüven, liderlik, saygı, sabır boyutlarından oluşan Ahlaki Değer Yapısı Belirleme ölçeğini kullanmıştır. Korunmaya muhtaç olan çocukların *cinsiyetlerine* göre “Ahlaki Değer Yapısını Belirleme Ölçeği”nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. *Kardeş sayılarına* göre ise “Ahlaki Değer Yapısını Belirleme Ölçeği”nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Ailesiyle birlikte yaşayan çocukların *cinsiyetlerine* göre “Ahlaki Değer Yapısını Belirleme Ölçeği”nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

2. Alt amaca İlişkin Bulgular

2.1. Alt Amaç

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların yaşam kalitesi ne düzeydedir?

Araştırma kapsamında okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların yaşam kalite düzeylerinin belirlenmesi amacıyla çocuklara 12 maddeden oluşan Kiddy-KINDL uygulanmıştır. Uygulama sonucunda çocuğun cevapları doğrultusunda betimsel istatistikler hesaplanmış, sonuçlar Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8.

Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Yaşam Kalitelerine Yönelik Hesaplanan Betimsel İstatistikler

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Madde sayısı	n	En düşük	En yüksek	$\bar{X}$	S_x
Kiddy-KINDL	12	329	23,00	36,00	31,81	3,04

Tablo 8’de yer alan bilgiler incelendiğinde, araştırmaya katılan okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocuklar içerisinde yaşam kalitesi en düşük olan çocuğun puanının 23,00; en yüksek olan çocuğun puanının ise 36,00 olduğu görülmektedir. Çocukların yaşam kalite puanlarının ortalaması 31,81 ($\pm 3,04$) olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan ortalama değer,

araştırma kapsamında görüşleri alınan okul öncesi çocuklarının yaşam kalitelerinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Sakız (2011) öğrenme güçlüğü olan ve olmayan çocukların yaşam kalitesi düzeylerini belirlemek için yaptığı çalışmada, öğrenme güçlüğü olan ve olmayan çocukların kendi algıladıkları yaşam kaliteleri arasında istatistiksel olarak önemli fark göstermektedir. Öğrenme güçlüğü olan çocukların ebeveynleri, çocuklarının yaşam kalitesini öğrenme güçlüğü olmayan çocukların ebeveynlerinin kendi çocuklarını değerlendirmesine göre daha düşük algılamıştır. Benzer şekilde, öğrenme güçlüğü olan çocukların öğretmenleri, öğrencilerinin yaşam kalitesini, öğrenme güçlüğü olmayan çocukların öğretmenlerinin öğrencilerini değerlendirmesine göre daha düşük değerlendirmişlerdir. Öğrenme güçlüğü olan çocukların ve annelerinin yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, olumlu ve istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Alpgan (2018) yaptığı 48-72 aylık çocuklar üzerinde yaptığı çalışmada, ebeveynlerin öğrenim düzeyleri ile çocuğun öz bakımını desteksiz sağlama durumu, hem çocuk-anababa ilişkisinde hem de aile yaşam kalitesi düzeyinde anlamlı farklılaşma oluşturduğu görülmüştür. Ailede birden fazla gelişimsel yetersizliği olan çocuğun olması, gelişimsel yetersizliği olan çocuğun ek bir tanıya sahip olması, ailedeki çocuk sayısı ve kaçınıcı çocuk olduğu ebeveynlerin aile yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır. Araştırma sonucunda, gelişimsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinin aile yaşam kalitesi düzeyleri azaldıkça, çocuk-anababa ilişkisinin de olumsuz yönde etkilendiği görülmektedir.

Yaşam kalitesi düzeyinin, çocukların yetişmekte olduğu aile, bedensel iyilik (sahip olduğu hastalık vb.) durumlara göre olumlu-olumsuz etkilenmesi, yaşam kalitesi kavramına gereken önemin verilmesi gerektiği göstermektedir. Ailelerdeki çocuk sayısının fazla olması durumunda yaşam kalitesinin düşük düzeyde çıkması, ailelerin çocuklarıyla yeterince nitelikli zaman geçirmediikleri şeklinde yorumlanabilir.

3. Alt Amaca İlişkin Bulgular

3. Alt Amaç

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların ahlaki değer yargıları ile çocukların yaşam kaliteleri arasında ilişki bulunmakta mıdır?

Çocuk Ahlaki Değer Yargıları / Çocuk Yaşam Kalitesi

Araştırma kapsamında okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların ahlaki değer yargıları ile çocukların yaşam kaliteleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çocukların ahlaki değer yargıları hem öğretmenlerinin hem de ailelerinin görüşüne göre belirlendiği için her ikisi için ayrı ayrı hesaplamalar yapılmıştır.

Bu doğrultuda değişkenler arasında Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmış, sonuçlar Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9.

Çocukların Okul Öncesi Değerler Ölçeğinden Aldıkları Puanlar ile Yaşam Kalitesi Ölçeği'nden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Testi

Okul Öncesi Değerler Ölçeği	Hesaplamalar	KINDL
Sorumluluk	r	,199**
	p	,000
	n	329
Saygı	r	,155**
	p	,005
	n	329
İş birliği	r	,159**
	p	,004
	n	329
Dürüstlük	r	,262**
	p	,000
	n	329
Dostluk	r	,291**
	p	,000
	n	329
Paylaşım	r	,132*
	p	,016
	n	329
Ahlaki değerler (toplam)	r	,299**
	p	,000
	n	329

*p<0,05; **p<0,01

Tablo 9'da yer alan bilgiler incelendiğinde okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların öğretmenlerinin belirttiğine göre çocukların yaşam kalitesi ile ahlaki değer yargıları arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (r=0,299;

$p<0,01$). Benzer şekilde çocukların yaşam kaliteleri ile “sorumluluk” ($r=0,199$; $p<0,01$), “saygı” ($r=0,155$; $p<0,01$), “iş birliği” ($r=0,159$; $p<0,01$), “dürüstlük” ($r=0,262$; $p<0,01$), “dostluk” ($r=0,291$; $p<0,01$) ve “paylaşım” ($r=0,132$; $p<0,05$) değerleri arasında da pozitif yönde ancak düşük düzeyde ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

Ahlaki değer yargıları yüksek olan çocuklardan daha iyi problem çözmesi, problem davranışlarının az olması, motivasyonlarının yüksek olması, analitik düşünme becerilerinin gelişmiş olması beklenmektedir (Özbey ve Aktemur Gürlü, 2019). Bu becerilere sahip olan çocuklarında yaşam kalitesi düzeylerinin artacağı düşünülmektedir. Çalışmada çocukların ahlaki değer yargı düzeyi (Tablo 7) ve çocukların yaşam kalitesi düzeylerine (Tablo 8) ayrı ayrı bakıldığında pozitif yönde bir düzey olduğu görülmektedir. Fakat ikisi arasındaki ilişkiye bakıldığında, beklenen pozitif yönde yüksek bir düzey olmadığı görülmektedir.

4. Alt Amaca İlişkin Bulgular

4. Alt Amaç

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların ebeveynlerinin ahlaki değer yargıları ile çocukların yaşam kalitesi arasında ilişki bulunmakta mıdır?

Ebeveyn Ahlaki Değer Yargıları /Çocuk Yaşam Kalitesi

Araştırma kapsamında okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların ebeveynlerinin ahlaki değer yargıları ile çocuk yaşam kalitesi arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amacıyla Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmış, sonuçlar Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10.

Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Ebeveynlerinin Ahlaki Değer Yargıları ile Çocuk Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişkiler

Kişisel Değerler Envanteri	Hesaplamalar	KINDL
Disiplin ve sorumluluk	r	,164**
	p	,003
	n	329
Güven ve bağışlama	r	,017
	p	,766
	n	329
Dürüstlük ve paylaşım	r	,092
	p	,095
	n	329
Saygı ve doğruluk	r	,024
	p	,663
	n	329
Paylaşım ve saygı	r	,046
	p	,401
	n	329
Kişisel Değerler Envanteri (Toplam)	r	,125*
	p	,023
	n	329

*p<0,05; **p<0,01

Tablo 10’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan çocukların yaşam kaliteleri ile ebeveyninin ahlaki değerleri arasında pozitif yönde ancak düşük düzeyde bir ilişki bulunmaktadır ($r=0,125$; $p<0,05$). Benzer şekilde çocukların yaşam kaliteleri ile ailelerinin “disiplin ve sorumluluk” değerleri arasında da pozitif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=0,164$; $p<0,01$). Bununla beraber çocukların yaşam kaliteleri ile ebeveynlerinin “güven ve bağışlama” ($r=0,017$; $p>0,05$), “dürüstlük ve paylaşım” ($r=0,092$; $p>0,05$), “saygı ve doğruluk” ($r=0,024$; $p>0,05$), “paylaşım ve saygı” ($r=0,046$; $p>0,05$) değerleri arasında anlamlı ilişkilerin olmadığı saptanmıştır.

Özbey (2018) çalışmasında, çocukların değer davranışları ile motivasyon düzeyleri arasında orta düzeyde ve pozitif yönde bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşmıştır. Başka bir ifadeyle okul öncesi dönem çocuklarında değer davranışlarının kazandırılması çocukların motivasyon düzeylerine olumlu katkı sağlamaktadır. Aynı şekilde motivasyon düzeyi yüksek olan çocukların da değer davranışları daha yüksek düzeydedir. Bu araştırmadan da görüldüğü üzere çocuklara değer davranışlarının kazandırılması motivasyon düzeyini olumlu katkı sağlamaktadır. Motivasyon düzeyi yaşam kalitesi kavramının duygusal iyilik ve özsaygı boyutlarıyla ilişkilendirilebilir. Okul öncesi dönem çocuklarına ahlaki değer yargıları

kazandırılırsa, çocukların özsaygı ve duygusal iyilik olarak pozitif hisseden, dolayısıyla çocukların yaşam kalitesine olumlu katkı sağlanmış olacaktır.

Araştırmaya katılan çocukların yaşam kaliteleri ile ebeveynlerinin ahlaki değer yargıları arasında pozitif yönde ancak düşük düzeyde bir ilişki bulunması, ailelerde var olan ahlaki değerlerin çocuklara aktarılması konusuna dikkat çekilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Çocuklar yaşam boyu kullandıkları ahlaki değerlerini içinde yetiştirdiği, ilk öğrenme ortamı olan aile kurumunda öğrenmektedir. Öğrendikleri ahlaki değer yargıları ise bugünkü ve gelecekteki yaşantılarında aldıkları ve alacakları kararları etkilemekte, yaşam kalitelerini belirlemektedir. Ebeveynlerini ve çevresindeki bireylerden model alma yoluyla edindiği değerleri özünde var olan kişisel özellikleriyle birleştirerek kendi değerlerini oluşturmaktadır. Bir başka deyişle çocukların değerleri, ebeveynlerinin değerlerinin yansımasıdır denilebilir. Çalışmada ebeveyn ahlaki değerleri Kişisel Değerler Envanteri ile ölçülmüş olup düşük düzeyde olmasına rağmen pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Ahlaki değerleri pozitif olan ailelerin çocuklarının yaşam kalitelerinin düşük düzeyde bir ilişkinin olması, ebeveynlerin ahlaki değer yargılarını çocuklarına aktarma konusunda sıkıntı yaşadıkları anlamına gelebilir. Ahlaki değerler düzgün aktarılmadığı ya da yetersiz aktarıldığı için, çocuklar ahlaki değerleri yaşamlarına uygulamada zorlanmakta, değerleri içselleştirmedikleri için yaşamlarında kullanamıyor olabilmektedir. Bu durumda çocukların yaşam kalitelerini olumsuz yönde etkilemiş ve etkiliyor olabilmektedir. Yaşam kalitesi bireyin bedensel iyilik, duygusal iyilik, özsaygı, aile, arkadaş ve okul boyutlarıyla ilişkilendirilmektedir. Bu boyutlar ise ahlaki değer yargıları ile yakından alakalı olmaktadır. Ahlaki değer yargıları ve çocuk yaşam kalitesi birbirleri ile ilgili kavramlar görünmesine karşın bu alanda az çalışmanın olması, bu alanda daha çok araştırma yapılması gerektiğini göstermektedir.

5. Alt Amaca İlişkin Bulgular

5. Alt Amaç

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların ahlaki değer yargıları ile ebeveynlerinin ahlaki değer yargıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?

Çocuk Ahlaki Değer Yargıları/ Ebeveyn Ahlaki Değer Yargıları

Araştırma kapsamında okul öncesi dönem çocuklarının ahlaki değerleri öğretmenlerinin ve ailelerinin çocuklar için doldukları ölçeklere göre belirlenmiştir. Çocukların ahlaki değerleri arasındaki ilişkilerin tespiti amacıyla Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmış, sonuçlar Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11.

Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Ahlaki Değer Yargıları ile Ebeveyn Ahlaki Değer Yargıları Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Testi

Okul Öncesi Değer Ölçeği	Kişisel Değerler Envanteri (Aile)						
	Sorumluluk	Saygı	İş birliği	Dürüstlük	Dostluk	Paylaşım	Ahlaki değerler (toplam)
Sorumluluk	r	,134*	,095	-,027	,107	,163**	,106
	p	,015	,084	,630	,053	,003	,055
	n	329	329	329	329	329	329
Saygı	r	-,028	,016	,047	,133*	,204**	,029
	p	,617	,767	,391	,016	,000	,600
	n	329	329	329	329	329	329
İş birliği	r	,095	,019	,044	,042	,125*	,053
	p	,086	,729	,425	,449	,023	,342
	n	329	329	329	329	329	329
Dürüstlük	r	-,060	,030	,099	,128*	,128*	,029
	p	,280	,589	,072	,020	,020	,600
	n	329	329	329	329	329	329
Dostluk	r	-,088	,051	,036	,086	,167**	-,029
	p	,113	,353	,510	,119	,002	,595
	n	329	329	329	329	329	329
Paylaşım	r	-,007	,033	-,008	,132*	,077	-,033
	p	,896	,550	,879	,017	,165	,550
	n	329	329	329	329	329	329
Ahlaki değerler (toplam)	r	,009	,060	,052	,152**	,217**	,042
	p	,870	,277	,349	,006	,000	,444
	n	329	329	329	329	329	329

*p<0,05;

**p<0,01

Tablo 11’de yer alan bilgiler incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının öğretmenlerinin ve ailelerinin görüşlerine ahlaki değerleri arasında pozitif yönde ancak düşük düzeyde bir ilişki bulunmaktadır ($r=0,131$; $p<0,05$). Benzer şekilde çocukların “sorumluluk” ($r=0,134$; $p<0,05$), “dürüstlük” ($r=0,128$; $p<0,05$) ve “dostluk” ($r=0,167$; $p<0,05$) değerlerinin öğretmen ve ebeveyn görüşleri arasında da pozitif yönde ancak düşük düzeyde ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

Çocukların “saygı” ($r=0,016$; $p>0,05$), “iş birliği” ($r=0,044$; $p>0,05$) ve “paylaşım” ($r=-0,033$; $p>0,05$) değerleri arasında ise anlamlı ilişkiler olmadığı saptanmıştır.

Ebeveynlerin çocuklarına karşı sergilediği tutumlar çocukların davranışları üzerinde belirleyici etkidir. Demokratik aile ortamında hem çocuk hem ebeveyn açısından karşılıklı sevgi ve saygı içeren, güven verici, destekleyici, normal sınırlar içerisinde olması gerektiği kadar hoşgörü vardır. Çocuğun duygu düşüncelerine saygı duyulur, çocuğunda ailede gelişen durumlarda söz hakkı vardır. Bu aile ortamında yetişen çocuklar girişimci, kendine güvenen, kendi kararlarını alabilen, özdenetim sahibi bireyler olarak yetişirler. Ahlaki değerlere sahip ailelerin demokratik anne baba tutumuna sahip olup, ahlaki değerlerin evlerinde doğru bir şekilde sergileyip aktarması, çocuklara ahlaki değerlerin kazandırılması anlamına gelmektedir (Kaya, 1997).

Tablo 11’ de belirtildiği gibi, ebeveyn ahlaki değer yargıları ve çocuk ahlaki değer yargıları arasında pozitif yönde düşük bir ilişkinin olması, ailelerin değerlerini çocuklarına aktarması konusunda rol model olarak yetersiz kaldığı yahut değerlerin aktarılması konusuna önem vermedikleri sonucunu gösterebilir. Her aileye has olan, her ailenin kendi imkanlarıyla oluşturduğu aile kültürü, çocuklara olay ve durumlara karşı verebilecekleri tepki ve nasıl yemek yenileceğine kadar bireyin hayatta var olması ile ilgili her şeyi barındırmakta ve öğretmektedir. Ahlaki değerlere sahip olan ebeveynlerin, çocuklarına bu değerleri normal şartlarda aktarması, doğal gözlem öğrenme yoluyla edinmeleri olağandır. Çalışmada ebeveyn ve çocuk ahlaki değer yargıları arasında pozitif yönde düşük ilişkinin olması ailelerin bu konuya önem vermeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Çocuklara ilk öğrenme ortamını sağlayan ailelerin, kendi ahlaki değerlerini aktarmakta güçlük çekmesi bu konu üzerine toplumun geleceği için daha çok çalışma yapılması gerektiğini göstermektedir. Çocuklukta öğrenilecek olan sorumluluk, dürüstlük, dostluk, saygı, iş birliği değerlerinin ailelerden çocuklara aktarılması, topluma bu değerlerin kazandırılması, daha mutlu ortamlarda yetişen bireyler olunmasını sağlayacaktır. Kişiden kişiye, toplumdan topluma değişen değerler olsa da bir insanı mutlu edebilecek belli başlı ortak

değerler vardır. Bu değerlerin ebeveynler tarafından okul öncesi dönemde kazandırılması, daha mutlu çocuklar yetiştirmeye, kendini tanıyan yaşamdaki amacını bilen, yaşamdan ne istediğini bilen ve bu yönde kendi yaşam kalitesini bilinçli bir şekilde belirleyen nesillerden oluşan toplumlar olmayı başarması beklenmektedir.

6. Alt Amaca İlişkin Bulgular

6. Alt Amaç

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların ahlaki değer yargıları; çocukların cinsiyeti, okul öncesi eğitime devam etme süresi, çocuğun okul türü, aile yapısı, ailenin yaşadığı yer gibi değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?

Cinsiyet/ Çocukların Ahlaki Değer Yargıları

Araştırmaya katılan okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyetlerine göre ahlaki değerlerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesine yönelik ilişkisiz ölçümlerde t testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12.

Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Cinsiyetlerine Göre Ahlaki Değerlerine Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları

Okul Öncesi Değerler Ölçeği	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
Sorumluluk	Kız	170	8,86	1,50	327	2,628	0,009*
	Erkek	159	8,38	1,78			
Saygı	Kız	170	8,64	1,66	327	2,239	0,026*
	Erkek	159	8,21	1,85			
İş birliği	Kız	170	8,44	1,44	327	0,529	0,597
	Erkek	159	8,35	1,63			
Dürüstlük	Kız	170	6,98	1,89	327	1,103	0,271
	Erkek	159	7,19	1,69			
Dostluk	Kız	170	8,71	1,64	327	0,939	0,349
	Erkek	159	8,54	1,66			
Paylaşım	Kız	170	7,96	1,09			

	Erkek	159	7,56	1,03	327	3,446	0,001*
Ahlaki değer (toplam)	Kız	170	49,59	6,01			
	Erkek	159	48,23	6,95	327	1,896	0,059

*p<0,05

Tablo 12’de yer alan bilgiler doğrultusunda çocukların cinsiyetlerine göre iş birliği ($t_{(327)}=0,529$; $p>0,05$), dürüstlük ($t_{(327)}=1,103$; $p>0,05$), dostluk ($t_{(327)}=0,939$; $p>0,05$) ve genel olarak ahlaki değerlerinin ($t_{(327)}=1,896$; $p>0,05$) anlamlı bir değişiklik göstermediği tespit edilmiştir. Başka bir anlatımla kız ve erkek çocuklarının iş birliği, dürüstlük, dostluk ve genel olarak ahlaki değerlerinin benzer düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Tablo 12 incelendiğinde çocukların cinsiyetlerine göre sorumluluk ($t_{(327)}=2,628$; $p<0,05$), saygı ($t_{(327)}=2,239$; $p<0,05$) ve paylaşım ($t_{(327)}=3,446$; $p<0,05$) değerlerinin anlamlı bir değişiklik gösterdiği görülmektedir. Ortalama puanlar incelendiğinde kız çocuklarının ($8,86\pm1,50$), erkek çocuklarına göre ($8,38\pm1,78$) sorumluluk değerlerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde kız çocuklarının saygı değer puanlarının ortalamasının ($8,64\pm1,66$) erkek çocuklarından ($8,21\pm1,85$) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kız çocuklarının paylaşım değerlerinin de ($7,96\pm1,09$) erkek çocuklarından ($7,56\pm1,03$) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Çocuğun çevresinde bulunan olumlu ya da olumsuz rol modelleri yaşam boyu sergileyecekleri davranışları etkilemektedir. Çocuklar yaşamlarında kullandıkları değerlerin çoğunu sağlıklı bir aile ortamında ve olumlu rol modelleri aracılığıyla kazanmaktadırlar. Çocukların ailelerinden ve çevrelerinden edindikleri bu değerler sayesinde toplumdaki varlıklarını idame ettirirler. Oysa ailelerinden gereken ilgiyi göremeyen çocuklar, çevrelerinde doğru rol modeller olmadığı için belirli değerleri edinemediktedirler. Bu çocuklar, bedensel ve ruhsal açıdan yaşıtlarına göre geri kaldıkları görülmekte, davranışsal ve duygusal problemler yaşamakta ve akademik sosyal alanda başarısız oldukları görülmektedir (Demirtaş, 2009; Kozan, 2012; Özbey ve Yorgun Yaşar, 2018). Tablo 12 incelendiğinde ahlaki değerlerin cinsiyete göre genel anlamda benzer olmakla birlikte, bazı ahlaki değerlerin kız ve erkek çocuklara göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu noktada çocukların bulundukları aile ortamı ve ailelerden aktarılan ahlaki değerlerin mühim olduğu görülmektedir. Çocukların yaşantısında ailenin ve sahip olduğu ahlaki değerlerin aktarılmasının, doğru yansıtılması gerektiğinin önemi anlaşılmaktadır.

Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresi/ Çocukların Ahlaki Değer Yargıları

Çocukların okul öncesi eğitime devam sürelerine göre ahlaki değerlerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amacıyla tek yönlü varyans analizi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 13’de gösterilmiştir.

Tablo 13.

Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Eğitime Devam Sürelerine Göre Ahlaki Değerlerine Yönelik Hesaplanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Okul Öncesi Değerler Ölçeği	Eğitime devam süresi	n	$\bar{X}$	SS	sd	F	p
Sorumluluk	1 yıl	139	8,29	1,79	2 (328)	8,261	0,000*
	2 yıl	143	9,04	1,45			
	3 yıl ve üzeri	47	8,36	1,58			
Saygı	1 yıl	139	8,32	1,81	2 (328)	2,099	0,124
	2 yıl	143	8,64	1,74			
	3 yıl ve üzeri	47	8,11	1,68			
İş birliği	1 yıl	139	8,38	1,44	2 (328)	1,517	0,221
	2 yıl	143	8,51	1,54			
	3 yıl ve üzeri	47	8,06	1,74			
Dürüstlük	1 yıl	139	6,74	1,81	2 (328)	4,458	0,012*
	2 yıl	143	7,35	1,74			
	3 yıl ve üzeri	47	7,28	1,81			
Dostluk	1 yıl	139	8,47	1,70	2 (328)	1,244	0,290
	2 yıl	143	8,78	1,59			
	3 yıl ve üzeri	47	8,66	1,65			
Paylaşım	1 yıl	139	7,63	1,08	2 (328)	2,543	0,080
	2 yıl	143	7,82	1,07			
	3 yıl ve üzeri	47	8,02	1,09			
Ahlaki değerler (toplam)	1 yıl	139	47,84	7,04	2 (328)	4,626	0,010*
	2 yıl	143	50,14	5,77			
	3 yıl ve üzeri	47	48,49	6,49			

*p<0,05

Tablo 13 incelendiğinde çocukların eğitim kurumuna devam etme sürelerine göre saygı ($F_{(2,328)}=2,099$; $p>0,05$), iş birliği ($F_{(2,328)}=1,517$; $p>0,05$), dostluk ($F_{(2,328)}=1,244$; $p>0,05$) ve paylaşım ($F_{(2,328)}=2,543$; $p>0,05$) değerleri anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Eğitim kurumuna bir yıldır, iki yıldır, üç yıl ve üzeri bir süredir devam eden çocukların saygı, işbirliği, dostluk ve paylaşım ahlaki değerlerinin benzerlik gösterdiği saptanmıştır.

Çocukların eğitim kurumuna devam etme sürelerine göre sorumluluk ($F_{(2,328)}=8,261$; $p<0,05$), dürüstlük ($F_{(2,328)}=4,458$; $p<0,05$) ve genel olarak ahlaki değerlerinin ($F_{(2,328)}=4,626$; $p<0,05$) anlamlı bir değişiklik gösterdiği belirlenmiştir. Farklılığın belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma Scheffe testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda okul öncesi eğitim kurumuna iki yıldır devam eden çocukların ($9,04\pm1,45$) sorumluluklarının, bir yıldır devam eden ($8,29\pm1,79$) ile 3 yıl ve üzeri bir süredir devam eden çocuklardan ($8,36\pm1,58$) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Okul öncesi eğitim kurumuna iki senedir devam eden çocukların ($7,35\pm1,74$) bir yıldır devam eden çocuklara göre ($6,74\pm1,81$) dürüstlük değerlerinin anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde iki yıldır okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların ($50,14\pm5,744$) bir yıldır devam eden çocuklara göre ($47,84\pm7,04$) ahlaki değerlerinin anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Çocuğun Okul Türü/ Çocukların Ahlaki Değer Yargıları

Okul öncesi dönem çocuklarının devam ettikleri okul türüne göre ahlaki değerlerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu doğrultuda Kruskal Wallis H testi hesaplanmış, sonuçlar Tablo 14’de gösterilmiştir.

Tablo 14.

Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Devam Ettikleri Okul Türüne Göre Ahlaki Değerlerine Yönelik Hesaplanan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Okul Öncesi Değerler Ölçeği	Okul türü	n	$\bar{X}$	SS	Sıra $\bar{X}$	sd	X^2	p
Sorumluluk	Bağımsız anaokulu	199	8,77	1,59	172,90	2	7,790	0,020*
	Resmi ilköğretim sınıfı	80	8,15	1,86	140,81			
	Özel anaokulu	50	8,84	1,42	172,27			
Saygı	Bağımsız anaokulu	199	8,43	1,80	165,88	2	22,697	0,000*
	Resmi ilköğretim sınıfı	80	7,89	1,80	133,61			
	Özel anaokulu	50	9,30	1,13	211,74			
İş birliği	Bağımsız anaokulu	199	8,37	1,49	162,21	2	10,890	0,004*
	Resmi ilköğretim sınıfı	80	8,10	1,64	148,54			
	Özel anaokulu	50	8,94	1,36	202,42			
Dürüstlük	Bağımsız anaokulu	199	7,15	1,76	166,98	2	4,291	0,117
	Resmi ilköğretim sınıfı	80	6,69	1,98	148,88			
	Özel anaokulu	50	7,46	1,54	182,89			
Dostluk	Bağımsız anaokulu	199	8,70	1,65	169,26	2	13,407	0,001*
	Resmi ilköğretim sınıfı	80	8,15	1,68	136,59			
	Özel anaokulu	50	9,10	1,40	193,49			
Paylaşım	Bağımsız anaokulu	199	7,83	1,14	168,70	2	17,443	0,000*
	Resmi ilköğretim sınıfı	80	7,43	1,04	135,99			
	Özel anaokulu	50	8,08	0,72	196,69			
Ahlaki değerler (toplam)	Bağımsız anaokulu	199	49,25	6,36	169,29	2	19,508	0,000*
	Resmi ilköğretim sınıfı	80	46,40	7,22	130,13			
	Özel anaokulu	50	51,72	4,11	203,72			

*p<0,05

Tablo 14’de yer alan bilgiler incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların okul türlerine göre dürüstlük değerlerinin anlamlı bir değişiklik göstermediği görülmektedir ($X^2_{(2)}=4,291$; $p>0,05$). Başka bir ifadeyle bağımsız anaokuluna, resmi ilköğretim sınıfına ve özel anaokuluna devam eden çocukların dürüstlüklerinin benzer olduğu belirlenmiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının okul türlerine göre sorumluluk ($X^2_{(2)}=7,790$; $p<0,05$), saygı ($X^2_{(2)}=22,697$; $p<0,05$), iş birliği ($X^2_{(2)}=10,890$; $p<0,05$), dostluk ($X^2_{(2)}=13,407$; $p<0,05$), paylaşım ($X^2_{(2)}=17,443$; $p<0,05$) ve genel olarak ahlaki değerlerinin ($X^2_{(2)}=19,508$; $p<0,05$) anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Farklılığın belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma Tamhane's testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda bağımsız anaokuluna devam eden çocukların sorumluluk değerlerinin ($8,77\pm1,59$), resmi ilköğretim sınıfında devam eden çocuklardan ($8,15\pm1,86$) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Özel anaokuluna devam eden çocukların saygılarının ($9,30\pm1,13$), bağımsız anaokuluna ($8,43\pm1,80$) ve resmi ilköğretim sınıfında devam eden ($7,89\pm1,80$) çocuklardan anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Benzer şekilde özel anaokuluna devam eden çocukların ($8,94\pm1,36$); bağımsız anaokuluna ($8,37\pm1,49$) ve resmi ilköğretim sınıfında devam eden ($8,10\pm1,64$) çocuklara göre iş birliği değerlerinin anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Özel anaokuluna devam eden çocukların ($9,10\pm1,40$); resmi ilköğretim sınıfında devam eden çocuklara göre ($8,15\pm1,68$) dostluk değerlerinin anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Resmi ilköğretim sınıfına devam eden çocukların paylaşım değerlerinin ($7,43\pm1,04$); bağımsız anaokuluna ($7,83\pm1,14$) ve özel anaokuluna ($8,08\pm0,72$) devam eden çocuklardan anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının ahlaki değerlerinin tüm okul türlerinden farklı olduğu belirlenmiştir. En düşük puanların resmi ilköğretim sınıfına devam eden çocuklarda ($46,40\pm7,22$), daha sonra bağımsız anaokulunda ($49,25\pm6,36$) hesaplandığı tespit edilmiştir. Ahlaki değer puanları en yüksek olan çocukların özel anaokuluna devam ettiği tespit edilmiştir ($51,72\pm4,11$).

Kabaday ve Aladağ (2010)' ın yaptıkları çalışmada, öğrencilerin ahlaki yargı düzeylerini etkileyebileceği düşünülen bazı değişkenlere ilişkin olarak üç alt problem incelenmiştir. Farklı eğitim kurumlarına devam eden öğrencilerin, ahlaki yargı düzeyleri, devam ettikleri okul türleri, cinsiyet, okul öncesi eğitim durumları değişkenleri göz önüne alınarak incelenmiş, fakat çocukların ahlaki yargı düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Aile Yapısı / Çocukların Ahlaki Değer Yargıları

Araştırmaya katılan çocukların aile yapılarına göre ahlaki değerlerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amacıyla ilişkisiz ölçümlerde t testi hesaplanmış, sonuçlar Tablo 15’de gösterilmiştir.

Tablo 15.

Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Aile Yapılarına Göre Ahlaki Değerlerine Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları

Okul Öncesi Değerler Ölçeği	Aile tipi	n	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
Sorumluluk	Geniş aile	66	8,26	1,77	327	2,052	0,041*
	Çekirdek aile	263	8,72	1,61			
Saygı	Geniş aile	66	8,05	1,73	327	1,996	0,047*
	Çekirdek aile	263	8,53	1,76			
İş birliği	Geniş aile	66	8,21	1,60	327	1,069	0,286
	Çekirdek aile	263	8,44	1,51			
Dürüstlük	Geniş aile	66	7,17	1,88	327	0,427	0,669
	Çekirdek aile	263	7,06	1,78			
Dostluk	Geniş aile	66	8,39	1,60	327	1,297	0,196
	Çekirdek aile	263	8,69	1,66			
Paylaşım	Geniş aile	66	7,65	0,85	327	0,986	0,325
	Çekirdek aile	263	7,80	1,13			
Ahlaki değer (toplam)	Geniş aile	66	47,73	6,92	327	1,689	0,092
	Çekirdek aile	263	49,24	6,38			

*p<0,05

Tablo 15 incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının aile tiplerine göre iş birliği ($t_{(327)}=1,069$; $p>0,05$), dürüstlük ($t_{(327)}=0,427$; $p>0,05$), dostluk ($t_{(327)}=1,297$; $p>0,05$), paylaşım ($t_{(327)}=0,986$; $p>0,05$) ve genel olarak ahlaki değerlerinin ($t_{(327)}=1,689$; $p>0,05$) anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Diğer bir anlatımla geniş ailede ve çekirdek ailede yaşayan çocukların söz konusu ahlaki değerleri benzerlik göstermektedir.

Çocukların sorumluluk ($t_{(327)}=2,052$; $p<0,05$) ve saygı ($t_{(327)}=1,996$; $p<0,05$) değerlerinin aile tiplerine göre anlamlı bir değişiklik gösterdiği saptanmıştır. Ortalama puanlar incelendiğinde çekirdek aile tipine sahip çocukların sorumluluklarının ($8,72\pm1,61$), geniş ailede yaşayan çocuklardan ($8,26\pm1,77$) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde çekirdek ailede yaşayan çocukların saygı değerlerinin ($8,53\pm1,76$), geniş ailede yaşayan çocuklardan ($8,05\pm1,73$) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Ailelerde yaşayan kişi sayısı arttıkça, şahit olunan yaşantı sayısı artmakta, bu ailede bulunan çocukların da daha fazla sosyal öğrenme yaşaması anlamına gelmektedir. Ahlaki Ailede olan tartışmalar ve çatışmalar çocuğu sosyal ve psikolojik yönden olumsuz etkilemektedir. Ebeveynleri arasında yaşanan kavgalara ve tartışmalara içerisinde olan çocuğun kendine olan güveni sarsılmakta ve yaşanan kavga ve çatışmaları öğrenip kendi sosyal çevresine yansıtabilmektedir. Bu da çocuğun sosyalleşmesini ve toplumsallaşmasını olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır (Döğüşgen, 2011). Fakat geniş ya da çekirdek aile ortamında ebeveynlerin ahlaki değer yargıları ve çocuklarına bu değerleri aktarmış olmaları çatışmaların daha az olması, çocukların mutlu bir ortamda büyümesi, öğrenmesi, toplumsallaşması ve sosyalleşmesi anlamına gelmektedir. Günümüzde çekirdek Aileler modern aile yapısını temsil etmekle birlikte, ailede bulunan çocuklara daha fazla vakit ayrıldığı, çocukların kişiliği eğitim ve sosyal gelişimlerinin önemsendiği ve olumlu aile tutumları sergilendiği düşünülmektedir. Anne ve babanın ilgisinin çocuğun üzerinde olması sosyal öğrenme yoluyla ahlaki değerlerin çocuk açısından öğrenilmesi açısından çok önemli bir faktördür.

Ailenin Yaşadığı Yer / Çocukların Ahlaki Değer Yargıları

Okul öncesi dönem çocuklarının yaşadıkları yere göre ahlaki değerlerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amacıyla ilişkisiz ölçümlerde t testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16.

Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Yaşadıkları Yere Göre Ahlaki Değerlerine Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları

Okul Öncesi Değerler Ölçeği	Yaşadığı yer	n	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
Sorumluluk	Kırsal	52	8,08	1,93	327	2,649	0,008*
	İl merkezi	277	8,73	1,58			
Saygı	Kırsal	52	7,62	1,89	327	3,702	0,000*
	İl merkezi	277	8,58	1,70			
İş birliği	Kırsal	52	8,12	1,40	327	1,423	0,156
	İl merkezi	277	8,44	1,55			
Dürüstlük	Kırsal	52	6,15	2,11	327	4,160	0,000*
	İl merkezi	277	7,26	1,68			
Dostluk	Kırsal	52	7,88	1,59	327	3,611	0,000*
	İl merkezi	277	8,77	1,63			
Paylaşım	Kırsal	52	7,52	0,98	327	1,819	0,070
	İl merkezi	277	7,82	1,10			
Ahlaki değer (toplam)	Kırsal	52	45,37	6,71	327	4,431	0,000*
	İl merkezi	277	49,60	6,26			

*p<0,05

Tablo 16 incelendiğinde çocukların yaşadıkları yere göre iş birliği ($t_{(327)}=1,423$; $p<0,05$) ve paylaşım ($t_{(327)}=1,819$; $p<0,05$) değerlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Başka bir ifadeyle kırsalda ve il merkezinde yaşayan çocukların iş birliği ve paylaşım değerleri benzerlik göstermektedir.

Okul öncesi dönem çocuklarının yaşadıkları yere göre sorumluluk ($t_{(327)}=2,649$; $p<0,05$), saygı ($t_{(327)}=3,702$; $p<0,05$), dürüstlük ($t_{(327)}=4,160$; $p<0,05$), dostluk ($t_{(327)}=3,611$; $p<0,05$) ve genel olarak ahlaki değerlerinin ($t_{(327)}=4,431$; $p<0,05$) anlamlı farklılıkla gösterdiği saptanmıştır. Ortalama puanlar incelendiğinde il merkezinde yaşayan çocukların sorumluluklarının ($8,73\pm1,58$), kırsalda yaşayan çocuklardan ($8,08\pm1,93$) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde il merkezinde yaşayan çocukların

(8,58±1,70), kırsalda yaşayan çocuklara göre (7,62±1,89) saygılarının anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İl merkezinde yaşayan çocukların dürüstlük değerlerinin (7,26±1,68), kırsalda yaşayan çocuklardan (6,15±2,11) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. İl merkezinde yaşayan çocukların dostluklarının da (8,77±1,63), kırsalda yaşayan çocuklardan (7,88±1,59) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde il merkezinde yaşayan çocukların ahlaki değerlerinin (49,60±6,26), kırsalda yaşayan çocuklara göre (45,37±6,71) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ailenin yaşadığı yerin kırsal ya da il merkezi olması imkanlar dahilinde etkili olmakla birlikte, asıl önemli olan durum; çocuğun güven içinde büyümesinde, gelecekte toplum içindeki yeri ve karakteri açısından ailenin çocuk yetiştirilmesi ve eğitiminde önemli bir payı vardır. Çocuğa ilgisini ve sevgisini gösterecek, dostluk, paylaşım, dürüstlük, saygı, sorumluluk gibi temel ahlaki değerleri kazandıracak en temel kurum ailedir. Çocukların beden, düşünce ve ahlak gelişimini sağlama anne baba sorumluluğundadır. Anne babaların bu sorumlulukları titizlikle yerine getirmeleri gerekmektedir. Çocukların rol modelleriyle özdeşim kurmaları ve yeterince ilgi ve sevgi görmemeleri, sosyal, psikolojik olarak ihtiyaçlarının tam giderilmemesi sonucu sağlıklı bir benlik gelişimi yaşamaları mümkün olmamaktadır. Sağlıklı bir benlik gelişimi yaşayan çocuklar hem kendi geleceği hem de toplum geleceği için büyük bir katkı sağlamış olacaktır (Gölcüklü, 1970; Kutlu, 1992; İşkol, 2005; Şengün, 2007; Yavuz, 2016; Keten, 2017; Özbey ve Yorgun Yaşar, 2018).

7. Alt Amaca İlişkin Bulgular

7. Alt Amaç

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların yaşam kalitesi; cinsiyeti, okul öncesi eğitime devam etme süresi, çocuğun okul türü, aile yapısı, ailenin yaşadığı yer gibi değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?

Cinsiyet/ Yaşam Kalitesi

Araştırmaya katılan okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyetlerine göre yaşam kalitelerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine yönelik ilişkisiz ölçümlerde t testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17.

Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Cinsiyetlerine Göre Yaşam Kalitelerine Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Kiddy-KINDL	Kız	170	31,89	3,00	327	0,491	0,624
	Erkek	159	31,73	3,08			

Tablo 17’de yer alan bilgiler doğrultusunda çocukların cinsiyetlerine göre yaşam kalitelerinin anlamlı bir değişiklik göstermediği tespit edilmiştir ($t_{(327)}=0,491$; $p>0,05$). Başka bir anlatımla kız ve erkek çocuklarının yaşam kalitelerinin benzer düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Bekir, Şahin ve Aydın (2013) 4-7 Yaş Arası Sağlıklı Çocukların Ebeveyn Görüşlerine Göre Yaşam Kalitelerinin Belirlenmesi adlı çalışmada çocuk cinsiyet gruplarının ebeveyn görüşlerine göre belirlenen yaşam kalitesi aritmetik ortalama değerlerine bakıldığında, kız çocukların aile $85,26\pm10,52$; anaokulu/kreş $83,03\pm11,30$; bedensel iyilik $71,97\pm10,63$; puan ortalaması erkek öğrencilerden yüksektir. Erkek çocukların ise duygusal iyilik, özsaygı, sosyal ilişkiler puan ortalaması kız öğrencilerden yüksektir. Ölçeğe ilişkin genel ortalama değeri ise kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre daha yüksek olarak hesaplanmıştır. Bu değer katılımcı ebeveynler açısından kız çocukların son bir hafta açısından genel yaşam kalitesinin erkek çocuklara göre yüksek olduğunu ifade etmektedir. Bu araştırma sonucuna göre cinsiyet, KINDL toplam puanı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmamakla birlikte, çalışma ile benzer yönde paralellik göstermektedir.

Cinsiyetin çocuk yaşam kalitesi üzerinde belirleyici bir etkisinin olmaması, yaşam kalitesi kavramının bireyin yetiştiği aile ortamı, ona kazandırılan değerler, doğuştan getirdiği bireysel özelliklere göre şekillenmekte olduğu söylenebilir. Yaşam kalitesi daha çok kişinin bedensel ve duygusal iyilik hali, özsaygısı, aile, arkadaş, okul gibi çevresel ve bireysel etmenler ile ilgili olması cinsiyetin yaşam kalitesi üzerinde öneminin olmadığını göstermektedir. Okul öncesi dönemde çocuk için önemli olan ihtiyaçlar, sevgi, saygı, ilgi ve herşeyi keşfederek öğrendiği oyundur. Bu ihtiyaçlar karşılanması durumunda yaşam kalitesinin cinsiyet üzerinde etkisinin olmadığı görülmektedir.

Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresi/ Yaşam Kalitesi

Araştırmaya katılan çocuklarının okul öncesi eğitime devam sürelerine göre yaşam kalitelerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amacıyla tek yönlü varyans analizi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18.

Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Eğitime Devam Sürelerine Göre Yaşam Kalitelerine Yönelik Hesaplanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Eğitime devam süresi	n	$\bar{X}$	SS	Sd	F	p
Kiddy-KINDL	1 yıl	139	31,26	3,18	2	5,803	0,003*
	2 yıl	143	32,45	2,72			
	3 yıl ve üzeri	47	31,53	3,20			

*p<0,05

Tablo 18’de görüldüğü gibi okul öncesi dönem çocuklarının eğitime devam ettikleri süreye göre yaşam kaliteleri anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F_{(2,328)}=5,803$; $p<0,05$). Farklılığın hangi çocuklar arasında olduğunun tespit edilmesi amacıyla çoklu karşılaştırma Scheffe testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda okul öncesi eğitim kurumuna 2 yıldır devam eden çocukların ($32,45\pm2,72$), 1 yıldır devam eden çocuklara göre ($31,26\pm3,18$) yaşam kalitelerinin anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Okul öncesi eğitime devam etme süresi, çocukların yaşları ile birlikte düşünülebilir. Bir çocuğun devam ettiği anasınıfı/anaokulundan öğrendiği edinimler yaş büyüdükçe olumlu anlamda gelişim göstermektedir. Bu durum çocuğun bilmediği bir ortama alışması, okul kavramına karşı kaygısının azalması, yeni arkadaşlıklar edinmesi, sınıfında eğlenceli vakit geçirmesi durumuyla açıklanabilir. Aynı zamanda yaşam kalitesi kavramının ruhen iyi olma durumunda kapsaması bu açıklamayı güçlendirmektedir.

Çocuğun Okul Türü/ Yaşam Kalitesi

Çocukların devam ettikleri okul türüne göre yaşam kalitelerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu doğrultuda Kruskal Wallis H testi hesaplanmış, sonuçlar Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19.

Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Devam Ettikleri Okul Türüne Göre Yaşam Kalitelerine Yönelik Hesaplanan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Eğitim kurumu	n	$\bar{X}$	SS	Sıra $\bar{X}$	sd	X^2	p
Kiddy-KINDL	Bağımsız anaokulu	199	32,06	2,91	171,79	2	6,536	0,038*
	Resmi ilköğretim sınıfı	80	30,91	3,47	141,61			
	Özel anaokulu	50	32,28	2,49	175,39			

*p<0,05

Tablo 19’da yer alan bilgiler incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların devam ettikleri okul türüne göre yaşam kalitelerinin anlamlı bir şekilde değişiklik gösterdiği saptanmıştır ($X^2_{(2)}=6,536$; $p<0,05$). Farklılığın hangi okul türüne devam eden çocuklar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma Tamhane’s testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda özel anaokuluna devam eden ($32,28\pm2,49$) çocukların yaşam kalitelerinin ($30,91\pm3,47$), bağımsız anaokuluna devam eden ($32,06\pm2,91$) ve resmi

ilköğretim sınıflarına devam eden çocuklardan anlamlı bir şekilde daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Özbey, Mercan ve Alisinanoğlu (2018) çalışmalarında, Yaşam Kalitesi Anketi'nin hem alt boyutlarında hem de toplamında resmî bağımsız okul öncesi kurumlarına devam eden çocukların lehine anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir. Ölçeğin toplamında resmî okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların ortalamasının özel okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların ortalamasına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşam kalitesi kavramı kişinin sahip olduğu imkanlar ile ilgili olabilmektedir. Öğrenmeler ise zenginleştirilmiş ortamlarda farklı uyaranlarla daha güçlü bir şekilde sağlanabilir. Bu durumda özel anaokullarında bulunan zengin öğrenme ortamları çocukların yaşam kalitesi üzerinde etkili olması sahip olunan imkanlarla ilişkilendirilebilir fakat bunların yanında kişinin sahip olduğu imkanlardan çok yaşama bakış açısı da yaşam kalitesi üzerinde etkili olabilir. Sosyo- ekonomik düzeyi düşük bir birey de kendi yaşantı, çevre ve şartlarına göre kaliteli bir yaşam da sürdürebilir. Okul öncesi dönem çocukları için en önemli ihtiyaçlar sevgi, saygı, ilgi ve oyundur. Bu ihtiyaçlar karşılandığında çocuklar çok mutlu olabilmektedir.

Aile Yapısı / Yaşam Kalitesi

Araştırmaya katılan çocukların aile yapılarına göre yaşam kalitelerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amacıyla ilişkisiz ölçümlerde t testi hesaplanmış, sonuçlar Tablo 20'de gösterilmiştir.

Tablo 20.

Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Aile Yapılarına Göre Yaşam Kalitelerine Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Aile yapısı	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Kiddy-KINDL	Geniş aile	66	30,79	3,44			
	Çekirdek aile	263	32,07	2,88	327	3,113	0,002*

*p<0,05

Tablo 20 incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının aile yapılarına göre yaşam kalitelerinin anlamlı bir değişiklik gösterdiği görülmektedir ($t_{(327)}=3,113$; $p<0,05$). Ortalama puanlar incelendiğinde çekirdek aile yapılarına sahip çocukların yaşam kalitelerinin ($32,07\pm2,88$), geniş ailede yaşayan çocuklardan ($30,79\pm3,44$) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Özbey, Mercan ve Alisinanoğlu (2018) çalışmalarında, çocukların yaşam kalitesi puanları arasında *Duygusal İyilik, Aile* alt boyutlarında ve toplam puanlar arasında çekirdek ailede yaşayan çocukların lehine anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir. Toplam puanlarda çekirdek ailede yaşayan çocukların ortalaması 106,29, geniş ailede yaşayan çocukların ortalaması 71,46'dır. Belirtilen çalışmaya bakıldığında çekirdek ailede yaşayan çocukların yaşam kalitesi puanlarının yüksek olması, çekirdek ailede yaşayan fert sayısının az olmasının, ebeveynlerin çocuklarına ayıracağı zamanın daha fazla olması, ebeveynlerin evdeki iş yoğunluğunun daha az olması sebebiyle çocuklarıyla daha çok ilgilenebileceği ile ilişkilendirilebilir. Yaşam kalitesi bireyin çevresi ile ilişkili bir durum olmakla birlikte, çocukların yaşam kalitesi düzeyleri, çocuğun kendini tanıma düzeyi ve değişip genişleyen sosyal çevresi ile değişebilir.

Bilir, Arı, Dönmez, Atik ve San (1991) çocuklara verilen fiziksel ceza oranını araştırdıkları çalışmalarında, çekirdek ailede fiziksel cezanın geniş aileye oranla daha az uygulandığı sonucuna ulaşmışlardır. Çocuğun hissettiği bedensel ve duygusal iyilik hali aileden gördüğü ilgi ve geçirdiği kaliteli zaman ile artış göstermektedir. Fakat çocuğun yaşayacağı ceza durumları, bedensel ve duygusal iyilik halini olumsuz yönde etkileyeceği için yaşam kaliteleri de bu durumdan negatif yönde etkilenebilir.

Turan ve Demirel (2000) Konya ilinde bir araştırma yapmışlar ve geniş ailede yaşamayı aile içi şiddetle ilişkili bulmuşlardır. Bu sonuçlarda geniş ailede yer alan çocukların, anne ve babayla yeterince etkileşimde bulunamamaları, aile büyüklerinin çocuğun eğitime müdahale etmeleri nedeniyle oluşan olumsuz aile ortamının etkili olduğu düşünülebilir. Dolayısıyla bu bulgular geniş ailede yaşamının çocuk için dezavantaj olduğu düşüncesini güçlendirmektedir. Anne, baba ve çocuklardan oluşan topluluk çekirdek aile olarak tanımlanmaktadır. Modern aile yapısını temsil eden çekirdek ailede çocuğa ya da çocuklara çoğunlukla daha fazla vakit ayrıldığı, eğitim ve sosyal yaşantılarının daha fazla önemsendiği ve daha demokratik bir tutum sergilendiği düşünülmektedir. Anne ve babanın ilgisinin çocuğun üzerinde olması yaşam kalitesi düzeyini artıran bir faktör olmaktadır.

Ailenin Yaşadığı Yer / Yaşam Kalitesi

Okul öncesi dönem çocuklarının yaşadıkları yere göre yaşam kalitelerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amacıyla ilişkisiz ölçümlerde t testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21.

Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Yaşadıkları Yere Göre Yaşam Kalitelerine Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları

Yaşam Kalitesi Ölçeği	Yaşadıkları yer	n	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Kiddy-KINDL	Kırsal	52	30,21	3,49	327	4,256	0,000*
	İl merkezi	277	32,12	2,85			

*p<0,05

Tablo 21’de yer alan bilgiler incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların yaşadıkları yere göre yaşam kalitelerinin anlamlı bir değişiklik gösterdiği görülmektedir ($t_{(327)}=4,256$; $p<0,05$). Ortalama puanlar incelendiğinde il merkezinde yaşayan çocukların yaşam kalitelerinin ($32,12\pm2,85$), kırsalda yaşayan çocuklardan ($30,21\pm3,49$) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

İl merkezinde yaşayan çocuklar ailelerinde sosyo-ekonomik durumlarıyla paralel olarak daha fazla imkana sahip olabilmektedirler. Gidebilecekleri parklar, kültür merkezleri, aktivite istasyonları, kurs ve kulüplere gitme ve buralarda sosyal çevre edinme gibi eğlenip öğrenebilecekleri faaliyetlere katılma şansları daha yüksek olmaktadır. Fakat bununla birlikte il merkezinde doğayla iç içe olma durumu göz önünde bulundurulursa, kırsalda yaşayan çocuklar bu noktada daha şanslı olabilmektedir. Yaşam kalitesi noktasında ölçeğin alt boyutlarıyla da ilişkilendirilirse bedensel iyilik (örneğin hasta olma durumunda sağlık kuruluşlarına daha yakın olma gibi), aile, arkadaş ve okul noktalarında il merkezinde yaşayan çocukların fırsatları daha fazla olduğu için yaşam kalitesi puanları daha yüksek olduğu söylenebilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, okul öncesi dönem çocuklarının yaşam kaliteleri ile yaşam kalitesi üzerinde etkili olduğu düşünülen “çocuk ahlaki değerleri ve ebeveyn ahlaki değerleri” arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Araştırma sonuçları dikkate alındığında;

- Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların yaşam kaliteleri; çocukların eğitime devam ettikleri süre, çocukların devam ettikleri okul türü lehine anlamlı farklılık göstermektedir.
- Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların yaşam kaliteleri; çocukların aile yapıları, çocukların yaşadıkları yer lehine anlamlı farklılık göstermektedir.
- Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların yaşam kaliteleri; çocukların cinsiyetleri, lehine anlamlı farklılık göstermemektedir.
- Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların “sorumluluk”, “saygı”, “iş birliği”, “dürüstlük”, “dostluk”, “paylaşım” değer yargılarına yönelik puanlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle araştırmaya katılan okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların ahlaki değer puanlarının 26,00 ile

60,00 arasında değişiklik gösterdiği, ortalamanın üzerinde olduğu tespiti yapılmıştır.

- Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların öğretmenlerinin belirttiğine göre çocukların yaşam kalitesi ile ahlaki değer yargıları arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde çocukların yaşam kaliteleri ile sorumluluk, iş birliği, dürüstlük, dostluk ve paylaşım değerleri arasında da pozitif yönde ancak düşük düzeyde ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.
- Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların yaşam kaliteleri ile ebeveyninin ahlaki değerleri arasında pozitif yönde ancak düşük düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Benzer şekilde çocukların yaşam kaliteleri ile ailelerinin disiplin ve sorumluluk değerleri arasında da pozitif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bununla beraber çocukların yaşam kaliteleri ile ebeveynlerinin güven ve bağışlama, dürüstlük ve paylaşım, saygı ve doğruluk, paylaşım ve saygı değerleri arasında anlamlı ilişkilerin olmadığı saptanmıştır.
- Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların ahlaki değerleri arasında pozitif yönde ancak düşük düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Benzer şekilde çocukların sorumluluk, dürüstlük ve dostluk değerlerinin öğretmen ve ebeveyn görüşleri arasında da pozitif yönde ancak düşük düzeyde ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.
- Çalışmada istatistiksel sonuçlara göre çocukların saygı, iş birliği ve paylaşım değerleri arasında ise anlamlı ilişkiler olmadığı saptanmıştır.

Öneriler

Araştırma sonucunda ailelere, eğitimcilere ve araştırmacılara yönelik şu öneriler verilebilir.

- Ebeveynlerin ahlaki değerlerini çocuklarına sağlıklı şekilde aktarmaları ve bilgi düzeyini arttırmak amacı ile aile eğitimleri düzenlenebilir.
- Çocukların içinde bulundukları olumlu olumsuz durumlar ile başa çıkmaları, içselleştirdikleri uygun ahlaki değerleri kullanmaları, yaşam kalitelerini artırmaya yönelik uygun çevre olanakları sağlanması hakkında; aile ve çocuk arasındaki

kurulan iletişimin önemi ve çocuğa katkısı hakkında bilgilendirme yapılabilir. Ebeveynler çocukları ile kaliteli zaman geçirmelerine yönelik etkinlik örnekleri içeren aktivite bilgilendirmelerini içeren eğitimlere katılmaları için teşvik edilebilir. Çocuklar içinde bulundukları gelişim süreçlerinde, yaşamlarının her alanında olumlu rol modele ihtiyaç duymaktadırlar. Bu nedenle ebeveynler, çocuklarına olumlu rol model olma ve aile içi olumlu ilişkiler kurma konularına yönlendirilebilir.

- Yapılan çalışma sonucunda çocukların okul türüne göre yaşam kalitelerinin anlamlı bir şekilde değişiklik gösterdiği saptanmıştır. Ailelerin çocuklarının okul hayatı boyunca seçecekleri okul türünün çocuklarının yaşamını etkilediği ve bu konuya önem vermeleri gerektiği önerilebilir.
- Anne baba tutumlarının ahlaki değer kazanımı ve çocuk yaşam kalitesi üzerinde önemli bir etkisinin olduğu ailelere vurgulanabilir.
- Ahlaki değer yargıların ve yaşam kalitesi arasında bulunan anlamlı ilişkinin anlatılması için düzenlenen eğitimler, öncelik olarak özellikle çalışmayan ve düşük sosyoekonomik düzeydeki aileler için planlanıp düzenlenmesi tavsiye edilmektedir.
- Çocukların karşılaştıkları durumlara verdiği ve vereceği durumlarda kullanacağı değerlere yönelik kendini tanıması ve saygı-özsaygı, sevgi sorumluluk, paylaşım, arkadaşlık, iş birliği, dürüstlük gibi değerleri yaşamında aktif kullanması ve içselleştirmesi gerekmektedir. Okul öncesi öğretmenlerine öğrenme süreçlerini yapılandırarak, aktif ve yapılandırmacı öğrenme yaklaşımlarına yönelik eğitimler verilebilir. Ahlaki değer yargıları ve yaşam kalitesi kavramlarına ömür boyu ihtiyaç duyulduğu düşünülürse, bu eğitimlerin sadece okul öncesi kademesinde çalışan öğretmenlere değil, eğitim dünyasında yer alan tüm eğitimeilere yönelik düzenlenmesi önerilebilir.
- Okul öncesi öğretmenleri eğitim öğretim yılı başında, çocuklarının yaşam kalitelerinin düzeyini ve ahlaki değer yargılarını belirlemelerine yönelik ölçekler kullanabilirler. Çıkan veriler doğrultusunda, çocuklarda geliştirilmesi ve pekiştirilmesi gereken boyutlar doğrultusunda, eğitim süreçlerini yapılandırabilir, etkinliklere ve eğitim programlarına ağırlık verebilirler.
- Ahlaki değerlerin, okul öncesi dönem çocuklarının içinde bulundukları gelişim dönemi itibarıyla soyut kalması, okul öncesi öğretmenlerinin uygulamalarında

oyun, drama gibi değerleri somutlaştırmaya yönelik etkinlikler yapmaları önerilebilir.

- Okul ncesi ğretmenlerinin ahlaki değer yargıları ve yaşam kalitelerini artırmaya yönelik etkinliklerini ve deneyimlerini paylaştıkları, Milli Eğitim Bakanlığı ve niversiteler önderliğinde, alanda yeni ve genç öğretmenlere örnek teşkil etmesi açısından paylaşım yapabildikleri platformlar oluşturulabilir.
- Sınıfta ocukların ilgi alanlarına göre ahlaki değerlerin öneminin farkındalığının kazandırılacağı ve çocukların yaşam kalitelerini artırmaya yönelik merkezlerin hazırlanması önerilebilir.
- Bu araştırmada çocuklar ve ailelerine yönelik demografik özellikler ile çocukların yaşam kaliteleri, ebeveyn ve ocuk ahlaki değer yargıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Eğitim süreçlerini planlayıp uygulayan okul öncesi ğretmenlerinin demografik özelliklerine yönelik çalışmalar yapılabilir. Okul ncesi ğretmenlerinin çocukların yaşam kalitelerini artırmaya yönelik düşünceleri ve uygulamaları araştırılabilir.
- Bu araştırmada verilere çocuklar ile birebir görüşmeler ve öğretmenlerin ve ailelerin çocuklar adına doldurduğu ölçekler aracılığıyla ulaşılmıştır. Hem aile ortamının hem de çocukların sınıf ortamda sergiledikleri davranışların birebir gözlemlenerek yapılan çalışmaları içeren araştırmalara yer verilebilir.
- Araştırma Tokat ili Merkez ilçesi ve merkez ile köyleri ile sınırlıdır. Sonraki yapılacak araştırmalar Türkiye genelinde gerçekleştirilerek daha geniş örneklem grupları belirlenerek, kentsel ve kırsal ğrenci dağılımı daha dengeli oluşturulabilir.
- Çocukların ahlaki değer yargıları ve yaşam kalitelerinin bölgelere göre değişip değişmediğini araştırmak amacıyla farklı bölgelerdeki çocuklar ile araştırmalar yapılabilir.
- Eğitim fakültelerinde ocuk-ebeveyn ahlaki değer yargıları, ailelere yönelik ahlaki değerlerin çocuklara aktarımı ve ocuk yaşam kalitesine yönelik lisans ve yüksek lisans düzeyinde seçmeli dersler açılabilir.

KAYNAKLAR

- Ağaoğlu, B. , Coşkun, A. Çakın Memik, N. & Karakaya, I.(2008). Çocuklar için yaşam kalitesi ölçeğinin 8-12 yaş çocuk formunun geçerlik ve güvenirliği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15(2), 87-98.
- Akgün-Kostak, M. (2003). *6-12 yaş juvenil romatoid artritli çocuklar için okul yaşam kalitesi ölçeğinin geliştirilmesi*. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akbaş, Oktay (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Akbaş, Oktay (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6,16, 9-27.
- Aladağ, K.S. & Kabadayı, A. (2010). Farklı ilköğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin ahlaki gelişimlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 879-896.
- Alisinanoğlu, F. ve Özbey, S.(2011). *Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceri ve Problem Davranış Eğitimi Program Örnekleri*. İstanbul: Morpa Kültür.
- Altıparmak, S. & Eser, E. (2007). 15-49 yaş grubu evli kadınlarda yaşam kalitesi. *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*, 9(3), 29-33.

- Arıkan, A. (2011). Değerler eğitiminin tanımı, önemi ve kapsamı. A. Arıkan(Ed.), *Okulöncesi Dönemde Değerler Eğitimi*. (s.1-26). Eskişehir: Ya-Pa.
- Asan, T., Ekşi, F., Doğan,A. ve Ekşi, H.(2008). Bireysel değerler envanteri' nin dilsel eşdeğerlilik, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27, 15-38.
- Aydın, M. Z. (2006) .*Ailede çocuğun ahlak eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Aydın, M. Z. & Gürler, Ş. A. (2012). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Aytekin, A. , Arslan, N. ve Küçüköğlü, S.(2014). Hemşirelerin okul öncesi çocuklarında yaşam kalitesi ve özbakım. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*. 3(2), 8-14.
- Bal, Ö ve Temel, Z. F. (2014). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4- 6 yaş çocuklarının kişiler arası problem çözme ve bakış açısı alma becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 4(1), 156-169.
- Batum, P. & Yagmurlu, B. (2007). What counts in externalizing behaviors? The contributions of emotions and behavior regulation. *Current Psychology*. 25, 272–294.
- Baydur, H. , Cengiz Özyurt, B. , Erhart. M. , Eser, E. , Yüksel, H. , Saatlı, G. , Özcan, C. & Sieberer, U.R. (2008). Çocuklar için genel amaçlı sağlıkla ilgili yaşam kalitesi ölçeği (kid-kindl) türkçe sürümünün psikometrik özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(4), 409-417.
- Bayhan, P. ve Artan, (2007). Ğ. *Çocuk Gelişimi ve Eğitim*. İstanbul: MMP Baskı Tesisleri.
- Bekir, H. Şahin, H., & Aydın, R(2013) 4-7 yaş arası sağlıklı çocukların ebeveyn görüşlerine göre yaşam kalitelerinin belirlenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 5(3), 7-18.
- Bektaş, F. & Nalçacı, A.(2012). Bireysel değerler ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutum arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 12 (2), 1239-1248.

- Bilgin-Aydın NH. (2004). Anne-baba-çocuk ilişkileri. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez, N. B., Atık, B. & San, P. (1991). Türkiye'nin 16 ilinde 4-12 yaşlar arasındaki 50.473 çocuğa fiziksel ceza verme sıklığı ve buna ilişkin problem durumlarının incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1(1).
- Birşen Şengün, S. (2018). *Gelişimsel yetersizliğe sahip çocuğu olan annelerin çocuklarını kabul red davranışları ve aile yaşam kalitesi algıları*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 17. Pegem Yayınları. Ankara.
- Canarlan H, Ahmetoğlu E. (2015). Engelli çocuğa sahip ailelerin yaşam kalitesinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*.17(1), 13-31.
- Cevher, F. N. & Buluş, M. (2006). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş çocuklarında akademik benlik saygısı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 28-39.
- Çakın Memik, N. & Üneri, Ö. (2007). Çocuklarda yaşam kalitesi kavramı ve yaşam kalitesi ölçeklerinin gözden geçirilmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 14(1), 48-54.
- Demirtaş, S. (2009). *Çocuk yuvasında kalan korunmaya muhtaç çocukların değer eğitiminde yaratıcı dramının etkililiği*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dereli İman, E. (2014). Değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocukların sosyal gelişimine etkisi: sosyal beceri, psiko-sosyal gelişim ve sosyal problem çözme becerisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(1), 249-268.
- Deveci-Şirin H. (2014). Ailelerde sosyo-demografik-ekonomik değişkenlerin aile yaşam kalitesine etkileri. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*. 2(1):31- 46.

- Döğüşgen, M. (2011). *Etkin Çocuk Eğitimi Ve Özgüven*. İstanbul: EkinoksYayınları.
- Ekinci Vural, D. (2005). *Okul öncesi eğitim programındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katılımlı sosyal beceri eğitimi programının çocuklarda sosyal becerilerin gelişimine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1). 79-96.
- Gölcüklü, F. (1970). *Korunmaya muhtaç çocuklar*. İstanbul: İktisadi Araştırma Vakfı.
- Güngör, E. (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Işık, N. ve Yıldız, N.(2012). İlköğretim sınıf öğretmenlerinin değer algıları ile kişilerarası problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 1-14.
- İşkol Fidan, M. (2005). *Sosyal hizmetler çocuk esirgeme kurumu çocuk yuvalarında barınan çocukların Wisc-R skorlarının değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Jacobson, A. L. & Engelbrecht, J. (2000). Parenting education needs and preferences of parents of young children. *Early Childhood Education Journal*, 28(2), 139-147.
- Kandır, A. & Alpan, Y.(2008) Okul Öncesi Dönemde Sosyal-Duygusal Gelişime Anne-Baba Davranışlarının Etkisi. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür Ve Araştırma Dergisi*, 4(14), 33-37.
- Karamanoğlu, A.E. (1999). *Kemoterapi Alan Kanser Hastalarında Yaşam Kalitesi ve Yaşam Kalitesini Etkileyen Faktorlerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sağlık Kurumları Yöneticiliği Ana Bilim Dalı. İstanbul.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler teknikler*. Ankara: Nobel.

- Kaya, M. (1997). Ailede anne baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9 (9), 193-204.
- Keten, D. (2017). *Korunmaya muhtaç çocuklar: Ankara çocuk evleri üzerine niteliksel bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kırman A, Doğan Ö. (2017). Anne-baba çocuk ilişkileri: bir meta-sentez çalışması. *Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2017, 4(1): 28-49.
- Koçyiğit, S. , Sezer, T., & Yılmaz, E.(2015). 60-72 aylık çocukların sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerileri ile oyun becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 209-218.
- Kozan,L. (2012). *Korunmaya muhtaç çocukların din eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Kurt, A.S. (2005). *4-12 yaş akut lenfoblastik lösemili çocukları ve aileleri hastalıkları hakkında bilgilendirmenin yaşam kalitesine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Hemşirelik Ana Bilim Dalı Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bilim Dalı, Konya.
- Kutlu, M. (1992). *Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında kalan öğrencilerin özsaygı ve düzeylerini etkileyen bazı değişkenler*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Küçük, D.(2009). *Bakıcı tarafından, annesi tarafından ve kreşte bakılan 3-6 yaş çocukların yaşam kalitesi ve özbakım becerilerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Meral, B.F.(2011). *Gelişimsel yetersizliği olan çocuk annelerinin aile yaşam kalitesi algılarının incelenmesi*. Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP). (2007).*Ahlak Gelişimi Modülü*. Ankara.

- Neslitürk, S. (2013). *Anne değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Neslitürk, S. ve Çeliköz, N. (2015). Okul öncesi değerler ölçeği aile ve öğretmen formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 19-42.
- Ocak, G. & Sarlık, B. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş çocuklarında akademik benlik saygısı. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5, 182-193.
- Oruç, C. (2010). Okul öncesi dönem çocuğunda ahlaki değerler eğitimi. *Alparslan Üniversitesi Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*, 1(2), 37-60.
- Öngider N. (2013). Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 5(4): 420-440.
- Özbey, S. (2009). *Anaokulu ve anasınıfı davranış ölçeği'nin (pkbs-2) geçerlik güvenirlik çalışması ve destekleyici eğitim programının etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özbey, S. & Alisinanoğlu, F. (2009). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların problem davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 493-517.
- Özbey, S. (2017). A study on the relation between the value behaviour and problem solving skills of the pre-school children. *European Journal of Education Studies*, 3-4.
- Özbey, S. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının ahlaki değer davranışları ile motivasyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(16), 1-15.
- Özbey, S. ve Aktemur Gürler, S. (2019). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların motivasyon düzeyleri ile sosyal becerileri ve problem davranışları

- arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(1), 587-602.
- Özen, M. (2014). *İlkokul öğrencilerinin dini ve ahlaki tutumlarının oluşmasında anne ve babanın rolü (şırnak örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Özmete, E. (1997). *Değerlerin yaşam kalitesi üzerindeki rolü(tokat örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, G.(2008). *7-18 yaş çocuk kanser hastaları için yaşam kalitesi değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, H. (2003). *Ahlak eğitimi çerçevesinde ailede doğruluk eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Öztürk, N. (2011). *61-72 aylık çocuklar için ahlaki değer yapılarını belirleme ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması Ankara örnekleme*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk Samur, A. (2011). *Değerler eğitimi programının anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal duygusal gelişimlerine etkisi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Sakız, H. (2011). *Perceptions of quality of life in children with learning disabilities*. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Seçer, Z., Sarı, H. & Olcay, O. (2006). Anne tutumlarına göre okulöncesi dönemdeki çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgilerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, Konya.
- Schwartz, S. H.(1992). Universal in the content and structure of values: Theory and empirical test in 20 countries. *Advances in Extrimental Social Ppsychology*, 25, 1-65.
- Sridhar, Y.N. (2001). Value development. a parent education seminar on the value development of children. *Journal Article*.

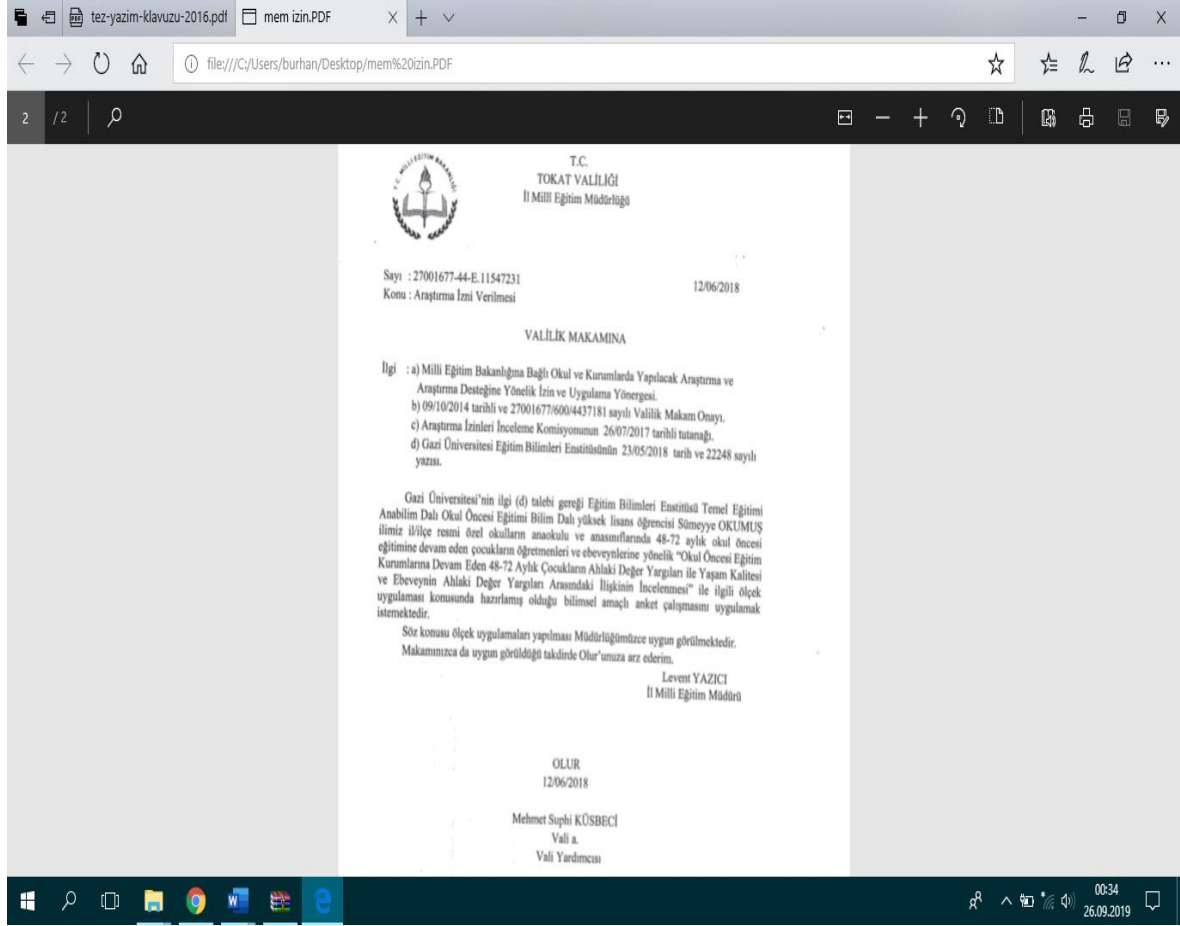
- Şengün, M. (2007). Ahlaki gelişimin psiko-sosyal dinamikleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23(23), 201-221.
- Şengün, M.(2015). Anne-babanın mesleğine ve ekonomik düzeyine göre gençlerde ahlaki olgunluk. *İltd.* 2(44), 213-225.
- Şimşek, Z. C. & İvrendi, A. (2014). Ebeveynlerin okul öncesi eğitim kurumlarından beklentileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 240-254.
- Topbaşı, F.(2006). *Okul öncesi dönem 6 yaş grubu çocukların törel (ahlaki) gelişiminde dramının yeri ve önemi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Turan, S. & Demirel, Ö. (2010). Öz-düzenleyici öğrenme becerilerinin akademik başarı ile ilişkisi: Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi örneği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 279-291.
- UNESCO (2002). Learning to be. A holistic and integrated approach to values education for human development. A UNESCO- apnieve Sourcebook 2, Thailand.
- Yaşa Giren, S. (2008). *Kendini kontrol eğitiminin okul öncesi çocukların ahlaki ve sosyal kural algıları ile bilişsel tempolarına etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yavuz, C. (2016). *Korunmaya muhtaç çocukların koruma ve bakım altına alınma nedenleri*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Yılmaz, E. (2012). *60-72 aylık çocukların duyguları anlama becerilerinin sosyal problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yılmaz, K. (2008). *Eğitim Yönetiminde Değerler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yorgun, E. (2017). *Korunmaya muhtaç olan ve aileleri ile birlikte yaşayan 61–72 aylık çocukların ahlaki değerleri ile akran ilişkileri ve akran şiddetine maruz kalma*

durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yorgun Yaşar, E. & Özbey, S.(2018). Korunmaya muhtaç olan çocukların ve ailesiyle birlikte yaşayan çocukların akran ilişkileri ile ahlaki değer yapıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 2 (3), 276-297.

EKLER

EK 1. Milli Eğitim İzin Yazısı

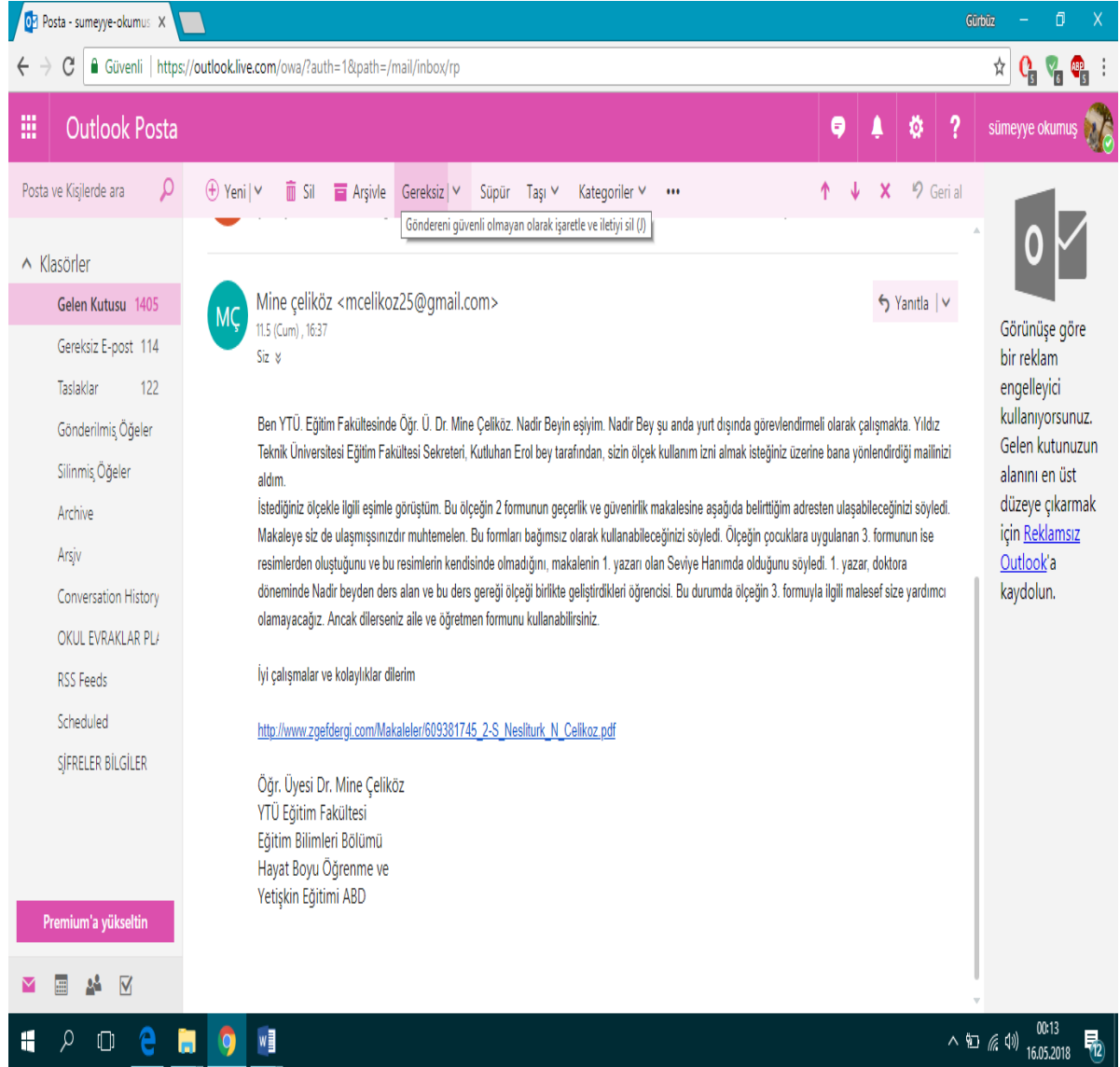

EK 2. Kişisel Değerler Envanteri Ölçek İzni

The screenshot shows the Outlook web interface. The email is from Halil Eksi (h.eksi70@gmail.com) dated 7.12.2017. The subject is "kisisel-degerler-enva...". The email content includes a link to a website: <http://toad.edam.com.tr/olcek/bireysel-degerler-envanteri>. The sender's address is Prof. Dr. Halil Eksi, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Başkanı, Göztepe Kampüsü 34722, Kadıköy İSTANBUL.

On the right side, there is a notification: "Görünüşe göre bir reklam engelleyici kullanıyorsunuz. Gelen kutunuzun alanını en üst düzeye çıkarmak için [Reklamsız Outlook'a](#) kaydolun."

EK 3. Okul Öncesi Değerler Ölçeği İzni

EK 4. KINDL Yaşam Kalitesi Ölçek İzni

The screenshot shows an Outlook web interface. The email is from Hakan Baydur (hakan.baydur@gmail.com) to Sümeyye Okumus. The email body contains the following text:

Merhaba,
Ekte hem kidscreen hemde kindl ölçeklerini tanıtım ve makaleleri ile iletiyorum.
İginize
Saygılarımla
Hakan Baydur

Kidscreen:

8-18 yaş çocuklar ve ergenler için geliştirilmiş genel amaçlı bir yaşam kalitesi ölçeğidir. Ölçeğin 52 maddelik 10 boyutlu, 27 soruluk 5 boyutlu ve 10 soruluk tek boyutlu sürümleri vardır. Amacınıza uygun olarak dilediğiniz formu uygulayabilirsiniz. Bu formların ayrıca ebeveyn sürümlerini de gönderdiğim dosyanın içinde bulabilirsiniz. Geçerlilik çalışması makalesini de ekliyorum. (Anadolu Psikiyatri Dergisi.)

The email also includes four attachments:

- kidscreen makale apd... (1 MB)
- KIDSCREEN tanıtım fo... (312 KB)
- KINDL tanıtım formu.... (444 KB)
- kindl (576 KB)

On the right side of the email, there is a warning message: "Görünüşe göre bir reklam engelleyici kullanıyorsunuz. Gelen kutunuzun alanını en üst düzeye çıkarmak için [Reklamsız Outlook'a](#) kaydolun."

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

